

mladika

2012

9

CENA 4,00 €

Erika Jazbar

POGOVOR S FRANCIJEM ŽNIDARJEM

Premišljena in načrtovana
manifestacija

UVODNIK

RENATO PODBERSIČ

**Ob 50. obletnici začetka
II. vatikanskega koncila**

Nataša Stanič

ROMANTIČNA INDONESIA

Alojz Rebula

**ENOUMNOST
ZA ZAMEJSTVO?**

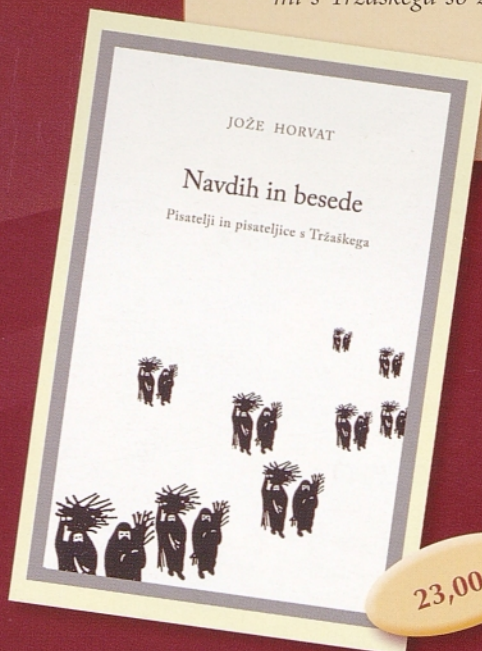
KAZALO

Premišljena In načrtovana manifestacija	1
Ana Marija Pušnik: Ledeno srce	2
Marica Škorjanec: Zapiram skrinjo	4
Pod črto	5
Irena Žerjal: Peta Avenija in smrtne zagate (8)	6
Renato Podbersič: Ob 50. obletnici začetka II. vatikanskega koncila	9
Pod črto	10
Peter Merkù: Moje življenje v Nemčiji (XXXVII)	11
Lucia Podgornik: Izgubljeno otroštvo (3)	14
Erika Jazbar: Pogovor s Francijem Žnidarjem	17
Nataša Stanič: Romantična Indonezija	24
Saša Martelanc: Zastava na obzidju Repentabra	28
Antena	29
Vera Breznikar Podržaj: V objemu bisernega nasmeha	35

mladika

JOŽE HORVAT NAVDIH IN BESEDE

V knjigi intervjujev s pisatelji in pisateljicami s Tržaškega so zajete pisateljske poetike iz osrednjega toka sodobne ustvarjalnosti na Tržaškem.

NOVO!

23,00 €

SLIKA NA PLATNICI: Ob petdesetletnici Kulturnega Centra Lojze Bratuž so v Gorici postavili na oder opereto Roberta Stolza Pomladanska parada, pri kateri je sodelovalo 150 solistov, zborovskih pevcev in instrumentalistov pod vodstvom dirigenta Hilarija Lavrenčiča (foto Danijel Devetak).

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič
Izdaja: Mladika z.z. o.o.
Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne 21.4.1999 pod številko 114276. Vpisana v seznam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)
Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne 6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Graphart Printing srl - Trst
Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češčet, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 30,00 €; po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Na banki pa: Zadruga kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 - 1000 0016 916; SWIFT: CCTSIT-2TXXX).

PREMIŠLJENA IN NAČRTOVANA MANIFESTACIJA

Morda je res, kar mnogi že dolgo zatrjujejo, pred dnevi tudi bolgarski esejist in filozof Cvetan Todorov na festivalu Pordenonelegge, da fašizem in komunizem ne predstavljata več resnične nevarnosti za demokracijo. S prvim je počistila 2. svetovna vojna in za njim ni ostalo praktično nič, razen nostalgije zaljubljenecv v črno srajco. Komunizem je imel to prednost, da se je sesul iz svoje notranje šibkosti, to se pravi brez velikega obračuna. Kljub temu tudi za njim ni ostalo nič otipljivega, kar bi pričalo o njegovi nekdanji moči in učinkovitosti. Trije komunizmi so še živi: kubanski obstaja samo zaradi karizmatičnosti svojega legendarnega voditelja, kitajski se še drži, ker si je izmislil najbolj kričeč kompromis med najhujšim kapitalističnim izkoriščanjem delavca in totalnim obvladovanjem družbe. Šestina človeštva pod direktnim nadzorom. Obstaja še severnokorejski komunizem, ki pa ni omembe vreden, ker se je vdal najbolj neverjetnemu kultu osebnosti. Uresničeni, udejanjeni komunizem torej nikomur ne more več biti model ali vzor, predvsem pa je izgubil sposobnost predstaviti se kot sila, ki lahko rešuje socialne krivice in utira pot svetu enakih med enakimi. Postavljeni na trda tla postrevolucije, komunistom in njihovim somišljenikom je ostala nostalgija. To seveda ni kakšno globoko stanje Rusa Tarkovskega, dosti bolj banalno gre za nostalgijo oblasti. In to težnjo v obilni meri gojijo vsi bivši režimovci. Dokler so bili na vrhu, so to oblast znali izkoriščati za totalno prevlado nad družbo. Taka nostalgija je še posebno živa v krogih režimovcev propadlega jugoslovanskega komunizma. To je nostalgija po privilegijih, ki so značilnost vseh totalitarnih režimov, a niso sprejemljivi v normalnih družbenih sistemih. Uživali so jih ne samo partijci, ampak tudi mnogi drugi, ki so sicer v komunizmu zrasli in ga sprejeli kot edino obliko upravljanja države. Vsem tem ostaja Titov komunizem svetla izkušnja in Jugoslavija vrednota, ki bi jo morali ohraniti. Ker to ni več mogoče, preostaja mnogo bolj uresničljiva želja, da bi režimovci ohranili oblast, ki bi jim, kljub vsem demokratičnim mehanizmom, ohranila privilegije in omogočila upravljanje države z njihovimi pravili.

Od tod gonja proti vsem, ki predstavljajo oviro do take totalne prevlade, od tod izvirajo vse oblike nasprotnne propagande proti vsem političnim nasprotnikom. Kljub propadu komunizma je njegov propagandni stroj ostal nedotaknjen, celo učinkovitejši je, ker ne more več

računati na zunanje organe pregona. Slovenski mediji so mojstri v sejanju nezadovoljstva, dvomov in sumničenja na račun ljudi, ki se pojavljajo v javnosti, prav pridejo tudi manifestacije in transparenti. In taka priložnost se je ponudila drugo nedeljo septembra na bazovski gmajni, kjer je skupina bivših borcev izžvižgala, psovala in žalila predstavnico zakonite slovenske vlade pred spomenikom štirih žrtev prvega tržaškega procesa. Vse v duhu pravila: vse nam pride prav za ohranitev oblasti. Tako so slovenski komunisti najprej dali roke na Bazovico (čeprav so dolgo zamolčevali tigrovce, so vendarle hoteli biti prvi v boju proti fašizmu) in jo skušali monopolizirati. Mnogi se gotovo spominjajo Bazovice izpred petdesetih let, ko je bila pravi miting s skojevci, ki so vzklikali Tito - Partija.

Ti spomini so gotovo oživali med mnogimi letošnjimi obiskovalci Bazovice, kjer so *dobromisleči* nostalgiki žvižgali in mahali s peterokrakimi zvezdami na zastavah in s hrvaškimi transparenti proti Titovim kritikom (le zakaj ni bilo tudi italijanskih?). Vse v duhu že davno preizkušene in tudi pokopane naprednosti, ki jo levica goji samo še v kulturi in umetnosti. Pri nas ta naprednost prihaja do izraza v obvezni dvojezičnosti, ki postaja nepogrešljiva na naših prireditvah, kakor da bi ta sama po sebi naredila sprejemljive naše pobude redkim italijanskim gostom. Na Bazovici jih je bilo manj kot peščica.

Zadeva je bila očitno premišljena in načrtovana. Ko je izbruhnila afera in so vsi obsodili dogajanje na gmajni, se je zvedelo, da so o namerah borčevskih aktivistov bili vsi predhodno obveščeni: od vladnih organov in generalnega konzulata v Trstu do policije in tudi italijanske tajne policije ter celo do posameznikov in organizacij manjšincev. Ti so vsi hoteli res preprečiti incident? Ni bilo morda tudi predhodno napovedovanje incidenta zrežirano v slogu tedaj šokantne, a dolgoročno spretne geste slovenske delegacije na zadnjem kongresu jugoslovanske zveze komunistov, ki so ga Slovenci zavestno zapustili, da bi reševali sami sebe in svojo prihodnost predvsem pa svoj privilegij, da še naprej prevladuje in ima pod nadzorom vse, kar se dogaja v Sloveniji v gospodarstvu, financah, šoli, kulturi in športu? Da to uspeva razkrojeni in brezi-dejni levici še dvajset let po demokratizaciji v Sloveniji je zares šokantno in potrjuje zgodbo o stricah iz ozadja in o njihovi neuničljivi volji po prevladi. Toda njihova moč zdaj vendarle peša in napoveduje politično normalnejšo in pluralistično zrelejšo Slovenijo.

Ana Marija Pušnik

Ledeno srce

Novela je bila priporočena na 40. literarnem natečaju revije Mladika

»Tu klic v sili! Me slišite? Pravkar smo dobili signal, da je pri gospe Golob nekaj narobe. Naj pošljemo intervencijo?«

»Ne, hvala. Sama grem pogledat, kaj se je zgodilo,« odgovorim napol v spanju. Komaj sem dobro zatisnila oči, ko me je prebudil telefon. Stečem v kopalnico, v trenutku slečem pižamo, skočim v kavbojke, oblečem pulover. Nadenem si jakno, vzamem torbico in že tečem po stopnicah do parkirišča. Roka se mi trese, ko odklepam vrata avtomobila. Ves rosen je, obrisati moram stekla, če se hočem odpeljati. Motor zahrumi v rano jutro, ko pritisnem na plin in speljem po ulici proti mestu. V križišču na semaforju gori rdeča luč.

Daj, no, daj, ugasni že, jo priganjam, ona pa nič. Kar sveti rdeče in me jezi. Morda gre za sekunde, za življenje, ki ga lahko rešim, če bom pravi čas tam. Kaj pa če ne bom? Če bom za sekundo prepozna? Najraje bi prekršila prometna pravila in peljala skozi vse rdeče luči na semaforju, da bi bila takoj pri mami.

Kaj se je zgodilo? Je mama spet padla? Se je poškodovala? Noga močno pritiska na plin, bolj in še bolj, zdaj vozim skozi rumeno luč na semaforju. Samo dva ovinka še in bom pri njej. Stečem iz avta po stopnicah, ki vodijo v prvo nadstropje. Ključ v desnici takoj najde ključavnico, odklenem vhodna vrata. Dih mi zastaja, polasča se me strah.

Bo treba poklicati reševalce? Kaj če jo najdem ležati na tleh v krvi? Ne bom se znašla! Joj, kaj naj naredim?

Vstopim v predsobo, tesnoba se napihuje kot ogromen balon. Še en korak in že jo zagledam. Sedi na tleh neobgljeno kot otroček, ki se komaj uči hoditi in mu je spodletelo.

»Mami, kaj se je zgodilo?« vprašam z olajšanjem, ko ugotovim, da ni nikjer nobene kapljice krvi, niti ne kaže, da bi jo kaj bolelo.

»Sedla sem mimo kavča. Ne morem se pobrati,« pojasni.

»O, mami, sama te ne bom mogla dvigniti,« priznam razočarano po prvem neuspelem poskusu, da bi jo dvignila s tal.

»Poklicala bom Benča na pomoč.«

Telefon dolgo zvoni v prazno. Ja, saj res, kdo pa bi

ob dveh zjutraj čakal na telefonski klic. Ko že skoraj obupam, se sin oglasi.

»Tako pridem,« mi zagotovi, ko mu povem, kaj se je zgodilo. Ne mine niti pet minut, ko je že pri vratih.

»Omica, kaj se je zgodilo?« vpraša zaskrbljeno.

Še preden ji uspe odgovoriti, večje prime svojo babico pod pazduhe in jo dvigne kot Martin Krpan kobilico. Posadi jo na kavč, vsi trije si oddahnemo.

»Te kaj boli?« sprašujem in jo tipam po rokah, glavi in nogah.

»Ne, nič me ne boli. Le prestrašila sem se, ko sem padla kot snop po tleh.«

»Bodi bolj previdna, ko sedeš na kavč,« ji dobrohotno svetujem kot že nešteto krat in zazeham. *Spet bo kratka noč, pomislim.*

Prinesem ji skodelico čaja, ki ga pije z velikimi požirki. Malo še posedimo v kuhinji in se pogovarjamo, kot da se ne bi nič zgodilo. Padeč je pozabljen. Preden s sinom odideva, gre mama s hoduljo, ki je že nekaj let njena opora, sama na stranišče. S sinom se želiva prepričati, da lahko hodi. Pomirjena sva, se posloviva in odpeljeva vsak na svoj dom.

Na poti domov vozim počasi, nobenega prometa ni ob tej zgodnji uri. Premišlujem o vseh maminih padcih v zadnjem času, ko jo s sinom pobirava s tal. Dobro je, da ima Rdeči gumb za klic v sili, dobro, da nismo daleč narazen in lahko hitro skočim k njej. *Kaj pa potem? Kako bomo skrbeli zanj? Doma pomirjena ležem v posteljo, a spanec ne pride. Po glavi se mi motajo misli o mami:*

Morda bi jo morala vzeti k sebi na stanovanje. Pa si tega ne želi. Rada je sama s svojim mirom in redom, v stanovanju, kjer je živel s svojim z možem. Skrbi me, kako dolgo bo sploh še lahko hodila?

Kmalu po zadnjem padcu neko dopoldne zazvoni telefon. Kar stresem se, saj ti zadnji telefonski klici vedno pomenijo nekaj slabega.

»Halo, Cita pri telefonu,« se oglasim.

»Prosim, pridite hitro k mami,« zaslišim znani glas patronažne sestre Klare.

»Kaj se je zgodilo?«

»Vaša mama je padla in mi ne more odpreti vrat,« odgovori v eni sapi.

»Takoj pridem,« odgovorim in že pograbilim avtomobilske ključe in si po poti do avta oblačim plašč. Imam srečo, da pripeljem v zeleni val in nikjer ne čakam na odprto pot. Patronažna stoji pred vrati s svetlečo se tablico z vgraviranim imenom Julijana Golob. Patronažni sestri se že mudi k drugim pacientom, izgublja dragoceni čas.

»Pridite,« na široko odprem duri, da lahko Klara vstopi.

Mama sedi na tleh ob kavču. Pojasni, da sama ne ve, kako je pristala na tleh.

»Kar naenkrat sem se znašla ob kavču,« pove s tresočim glasom.

»Vas kaj boli?« sprašuje patronažna, ko obe gledava, če je kaj narobe z mamo.

»Ja, palec na desni nogi,« pokaže mama na nogo.

Klara ji sname nogavico. Zagledava otečen palec, ki dobiva vijolično barvo.

»Prinesite led,« zahteva patronažna. Stopim do hladilnika, vzamem ledeno kocko iz zamrzovalnega predala, jo zavijem v krpo in položim na vijoličasti prst.

»Nekaj časa vas bo prst bolel,« pojasni in mi naroči, da naj ji pogosto menjavam obkladke.

Mama občasno zajavka, ko ji Klara previja noge. Previja jih vsak dan, ker ima na obeh golenih velike boleče rane. Tako je Klara že lep čas mamina negovalka. Ko patronažna odide, pokličem svojo sestro Lizo:

»Liza, mama je padla. Ima poškodovan palec. Ne, ni zlomljen, le močno je udarjen,« pokomentiram.

Liza obljubi, da bo popoldne prišla negovat mamo. Sama moram po vnukinjo v vrtec. Komaj prispeva z Mino domov, že spet me preganja telefon.

Prepoznam Lizin glas, ki hlipa v slušalko:

»Mama je nezavestna. Poklicala bom njenega zdravnika. Lahko prideš sem še ti?« sprašuje.

»O, Liza, kdo pa bo čuval Mišo? Bom prišla, takoj ko bo mogoče,« ji odgovorim.

Miša me vprašujoče gleda, ko mi solze počasi drsijo po licih.

»Babi, kaj je narobe,« želi izvedeti vnukinja.

»Moja mamica je zbolela,« ji pojasnim na kratko in obrišem mokroto z obraza.

Nemirna sem. Ne morem do mame, ta trenutek res ne morem. Črne misli se plazijo po moji glavi, jaz pa bi morala biti vedra ob moji mali punčki, ki še ne ve, kaj pomeni smrt. Beseda smrt je tako kruta, nihče je ne mara in vsi se bojimo tega končnega dejanja

nekega življenja. Ne morem se zbrati, moje misli so pri mami, ki morda zdaj umira. Spomnim se, da sem še nedavno pomislila, da bi bila smrt zanjo odrešitev. Njene bolne noge so bile močno otečene in iz njih je odtekala limfna tekočina. Nekajkrat na dan smo ji Klara, Liza in jaz menjavale povoje in jih mazali z mazili, ki niso nič ublažila bolečin. Rani na obeh nogah sta se iz dneva v dan večali. Bilo je brezupno. Le kako je morala mama trpeti! Vsak njen korak ob hodulji je zanjo pomenil velik napor.

Hčerka je prišla predčasno po vnukinjo, sama pa sem odhitela k mami. Sestra Liza je sedala na stolu ob kavču, kjer je še vedno brez zavesti ležala mama. Nikoli je še nisem videla brez zavesti. Pogled nanjo je bil zastrašujoč.

»Dr. Kolar je bil pri njej in pravi, da gre za rahlo možgansko kap,« pojasni Liza.

»Zakaj pa je ni napotil v bolnišnico?« me zanima.

»Pravi, da si bo sama opomogla. Do naslednjega dne bomo počakali.«

»A tako?« ne morem verjeti.

»Saj veš, da naša mama ne bi preživel v tistem okolju.« Sestra to pove zelo odločno. Samo prikimam, saj ne morem ugovarjati zdravnikom in Lizini odločitvi.

»Nobenih zdravil ji ne smemo dati, samo čaj ali vodo,« še pojasni Liza.

S sestro sediva brez besed, vsaka s svojimi mislimi. Obema je težko. Za nama je mnogo dni intenzivne skrbi za mamo, ko se menjavava pri njej. Vsaka ima svoje življenje, svoj dom in otroke in veliko obveznosti. Imam dve vnukinji, hčerkama pomagam pri varstvu deklic, ko sta v službi. Malo časa mi preostane zase, pa tako rada bi počela to in ono, kar me veseli.

»Nocoj bom prespala pri mami,« se ponudi Liza. Nežno boža mamo po laseh, ona pa ne daje nobenih znakov zavedanja. Občudujem Lizo, kako zna pokazati svojo naklonjenost mami. Sama tega ne zmorem. V grlu imam cmok, težko mi je, a mame ne morem pobožati. Liza vedno poljubi mamo, ko pride k njej na obisk. Sama jo poljubim le, kadar grem za dalj časa zdoma. Nekaj globoko v meni preprečuje to čustveno bližino, tak neposreden stik z osebo, ki je v življenju vse naredila zame. Ni mi težko narediti karkoli zanjo, a pobožati ali poljubiti je ne morem. Sprašujem se, kje tiči vzrok za tako moje vedenje. Potem odženem te mučne misli, globoko zajamem sapo, pogledam Lizo in rečem:

»Jaz pa jutri.«

Marica Škorjanec
Zapiram skrinjo

*Zapiram skrinjo,
 vanjo bom zaklenila
 bele čipke nežnosti,
 zrele stroke objemov,
 grenko dišeči rožmarin,
 Marijine liste,
 črno svilen ruto
 stare mamike
 in njen poročni venec
 iz voščenih mirtinih cvetov,
 zelene labirinte svojih
 iskanj in izgubljanj,
 tavanja v temi
 z drobno voščenko upanja
 in mehko dlan slovesa.*

*Po trdi zemlji hodim,
 vse rože so se skrile
 v narodni pesmi.*

Naslednji dan dežuram pri mami. Njeno stanje se ne spremeni kaj dosti. Usta ji navlažim z limono in z gazo, vsake toliko ji stisnem nekaj kapljic vode v suha usta. Jezik ji nekoliko gleda iz ustnega kotička. Komaj slišno diham ob njej, hodim po prstih kot da bi se bala, da jo bom prebudila. Zdravnik pride pogledat, kako je z njo. Omeni, da ni slabše. A tudi tega ne reče, da je kaj bolje. Negotovost ostaja. Se bo zbudila ali bo zaspała za vedno? Bolečina v prsih pritiska na vse strani. Hromi me. Tudi občutek, da moj odnos do mame ni dovolj iskren in ji nisem dovolj hvaležna za vse, kar je storila zame, me hromi. Tolažim se z mislijo, da je ona želela varovati moje otroke in je žrtvovala svoj prosti čas. Po drugi strani pa je bila preveč vpletena v mojo družino, kar je z leti postalo moteče. Premalo zasebnosti je bilo. Saj je vse izpadlo dobronamerno, pa vendar. Oddahnem si, ko me Liza zamenja za nočno dežurstvo. Misli lahko preusmerim drugam.

Tretji dan sem spet pri njej. Preseneti me, ko odpre oči in hoče nekaj povedati. Pa ne more. Nasmeh preleti moj obraz. Živa je! Ne bo umrla! K ustom ji prislonim lonček s čajem in slamico. Srka čaj in kar ne neha piti. Ne morem se načuditi, koliko čaja popi-

je. Vprašujoče me gleda, jaz pa ji pojasnim, da je dva dni skupaj spala. Potem spet zadrema in tako se ponavlja ves dan – se prebudi, pije čaj, nekaj zamomlja in spet zadrema.

»Liza, mama se je prebudila,« navdušeno govorim v slušalko.

Na drugi strani žice zaslutim ihtenje.

»O, hvala bogu! Bala sem se, da bo umrla,« tiho prizna Liza.

»Tudi jaz. Pa saj veš, da je naša mati korenina,« se pošalim.

»Prišla bom s prvim vlakom,« še doda preden odloži slušalko.

Utružena sem in vesela, da pride Liza. Doma je vse narobe zadnje dni. Toliko stvari je treba postoriti za mojo družino. Trpim, ko se vračam od nje. Jočem med vožnjo, ko pomislim, da bo mama morda umrla. Obenem pa se bojim, kako bom zmogla še skrb zanjo, ko že sedaj nimam časa na pretek. Skrbi me tudi za Lizo. Obe jih štejeva že krepko čez šestdeset in nobena ni brez zdravstvenih problemov. Liza vztraja, da mora mama ostati v svojem stanovanju. Bova že nekako, pravi.

Dan za dnem je mama manj spala in počasi so njeni neartikulirani glasovi postali razumljive besede. Razen čaja je pila tudi mleko in vodo, kuhali smo ji kompot in kmalu je pojedla prve žlice dobre domače kokoške juhe, ki daje moč.

»Vas pa ne poznam,« me nekega dne preseneti mama.

»Mama, jaz sem, Cita,« ji rečem.

»To pa ne bo res. Cita ima dolge svetle lase, vaši so pa kratki in temni,« pove odločno.

»Mama, porezane lase imam,« vztrajam.

»Ne, ne. Vem, da vi niste Cita.«

Potem nadaljuje:

»S Cito sva se dobro razumeli, ko sem hodila k njej pazit otroke. Veliko sva se pogovarjali. Vse mi je zaupala. Potem pa me je kar na lepem prepričala, da me ne potrebujejo več. Da so otroci že dovolj stari in so lahko sami doma. Vem, da je zelo trpela, ker jih je njen Slavko zapustil.«

Te besede me zadenejo v živo. Zaceljena rana se odpira. Bolečina je neznosna. Ne vem, kaj bi rekla. Oči me skelijo, a se premagam, da ne pričnem jokati. Ne, pred mamó ne bom jokala. Tudi takrat nisem, ko me je mož zapustil. In nikoli, kadar je mama načela temo o njem.

Ničesar ne morem reči. Le tiho požiram sline.

Mama nadaljuje:

»Tudi jaz sem trpela, ko sem tako iznenada ostala doma. Pogrešala sem svoje vnuke.«

O meni še naprej govori kot o tretji osebi. Odpira mi stare rane in začutim, da je med nama veliko neizrečenega, da nisem iskrena do nje v najinem odnosu. Vedno znova mi prihajajo v misel podobe, kako je lepo skrbela za moje otroke in mi je bila vedno na razpolago. Ne želim se vračati v tiste čase, ko sem z njo prekinila pristne stike. Tudi z Lizo. Ko sem se ločevala, mi nista stali ob strani kot bi pričakovala od matere in sestre. Več podpore sem bila deležna od tašče in svakinje. In prav to me je bolelo.

Ne, mama moja draga, sem se odločila tedaj, ne bom se tako navezala nate, da bi trpela, ko boš umrla. Vse bom naredila zate, ko boš stara in bolna, a mojih čustev ljubezni ti ne bom nikoli več dala. Nisem jih več sposobna pokazati, ker ste me razočarali. Postala sem čustveni invalid.

V grlu imam cmok, nič ne morem odgovoriti na mamine besede. Obe boli praznina, ki je z leti nastala med nama. Grem v kuhinjo, se vrnem k njej v sobo

in ji ponudim juho v emajlirani skledici. Hvaležno me pogleda in pravi:

»To skledico sem kupila za Aliso, ko je večkrat spala pri meni.«

»Zdaj pa ti najraje ješ iz nje,« dodam spravljivo. Pri srcu pa me zbode. Kako lepo je skrbela za mojo najstarejšo hčerko, da sem lahko brez skrbi hodila v službo. Zdaj je moja hči že sama mama in jaz čuвам njeno hčerkico. Ali se res zgodovina ponavlja, me prešine.

Redno hodim k mami že eno leto. V tem času se je njen razum zbistril in ne zamenja me več z neko tujo žensko. Ve, da sem njena mlajša hči Cita. Ob skrbni negi si je opomogla. Žal ne povsem. Njene že prej negotove noge so povsem odpovedale. Sedaj preživlja svoje dneve v bolniški postelji. Z Lizo sva poiskali dve skrbni negovalki, ki jo hodita vsak dan negovat. Mi dve skrbiva za vse potrebno, tako mama ne trpi nobenega pomanjkanja. Stalni stiki z mamo in pogovori z Lizo počasi topijo led okoli mojega srca. Svojim čustvom pustim prosto pot, čeprav bom nekega dne ponovno zelo trpela.

POD ČRTO

ENOUMNOST ZA ZAMEJSTVO?

Z nasiljem asimilirati svoje jezikovne manjšine, temu brutalnemu fašističnemu načrtu so se, kot se mi zdi (ne vem, ali tudi statutarно), države, vključene v Evropsko zvezo, odpovedale.

Odpovedati se lastni jezikovni enotnosti je težko vsaki državi iz vsaj dveh razlogov. Najprej iz naravne volje po moči in iz težnje, da bi državo naredili čim bolj narodno in jezikovno trdno, brez tujih primesi. Te težnje niso bile tuje tudi nekaterim cerkvenim ljudem. Nekdanji svetniški tržaški škof Bellomi je bil verjetno med njimi izjema s svojim prepričanjem, da »manjšine bogatijo«. V svoji odprtosti je molil brevir po slovensko.

Drugi razlog za poseben odnos večinskih narodov do njihovih manjšin je pozornost, s katero sosednja država spremlja usodo svojih rojakov onkraj meje, v čemer gostujoča država rada vidi vmešavanje v svoje notranje zadeve: situacija, ki je vir napetosti in sporov.

Tudi država, naklonjena evropskemu duhu, manjšino ne samo tolerira, ampak se z ravnanjem z njo še ob potrebi pohvali in jo vidi kot zanimiv otoček, z drugo besedo: kot narodopisno, folklorno zanimivost.

Pot folklorizacije torej, ki je vseč tudi matični državi, kadar je ta strankarsko pogojena. Toda ali more biti ozaveščenemu zamejcu vseč takšna pot v folklorno zanimivost, v zatohlost province?

Ali more ozaveščeni zamejec v svoji slovenski in evropski zavesti iti takšno pot, ki ga civilizacijsko degradira in kulturno kvalitetno oddaljuje od kulture matičnega naroda? Pot, recimo, ki bi črtala Drage in se ogrevala za kmečke ohceti in pustovanja ...

V to razmišljanje me je privedla beseda, ki je spet šarila po zamejstvu, beseda enotnost. Ni diskusije, se razume, o enotnosti vseh, ki hočejo biti Slovenci, kadar gre za naše temeljne narodne postavke. Diskusija gre o tem, ali naj bo ta enotnost odpoved lastnemu svetovnemu nazoru, do katerega si se mogoče težko dokopal. Praktično: ali naj bo to svoboda duha ali katastrofalnih Kardeljevih direktiv ali enoumje, ki ga imamo Slovenci v bridkem spominu?

Enotnost, ki se propagira, je anahronistično v bistvu pod Zvezdo, ki je niti ni več.

Sicer pa se tu za zamejskega demokrata, kaj šele kristjana, problem niti ne postavlja.

Alojz Rebula (Družina št. 42)

Irena Žerjal

Peta Avenija in smrtne zagate (ali »marmelada newyorških kolačev« - 8. del)

Dvanajst morskih reliefov

Zdenka pravi, da greva kupovat poceni ribe v ribarnico ob morju.

»Da, čeprav ne pripadamo veliki skupnosti,« oponaša pridigarja z gospela, »si lahko privoščimo čudovite morske dobrote, sveže, ker so v zalivu ponoči mr-golele jate izbornih škombrov ter morskih listov.« Kar na smeh mi gre in potrdim svoje:

»Ravno prav za pičle denarce, ki so mi od rajže ostali!«

V ribarnici so odmevali stoteri glasovi, moški in ženski, tako da bi prebudili »iz sanj« ne samo mene, ampak kogarkoli. Presenetili so me velikanski gobci morskih psov, ki so bili ponoči na lovu za malimi ribicami, pa so sedaj tudi oni na prodaj.

»A si ti kdaj pripravila morskega psa za kosilo?«

»Ne, nikoli, saj je njihova cena zares za bolj debele denarnice!«

»Pa tako, za kak likof ali za birmo, ob določenih svečanostih?«

»Ne, danes jim je cena padla, a ni vzroka, da bi kaj slavila. Službo?«

»Jaz bi ga rada enkrat poskusila! Glej, tam je en košček na tleh, gneča pa je taka in vpitje tako prepričljivo, da ga bom jaz pobrala!«

Zdenka je pobrala kos umazane ribe, jaz pa kupujem škambre za smešno ceno.

»Ali so ribe plavale za nami, da jih je toliko?«

»Bodimo veseli, da je tako!«

»Jaz sem sita tega vpitja, grem ven in te počakam pod hobotnico.«

Od nekdaj veva, da je na pročelju ribarnice veliko reliefov, v mladih letih sva jih namreč prešteli trinajst. Vsak

relief je mojstrsko oblikovana podoba rib, na koncu pa je hobotnica.

»Imaš kakšen navdih v teh urah?«

»Ne, navdiha ni, je le domotožje po mladosti! Greva v senco naše stare šole!«

Greva mimo stare palače, naše bivše šole. Zdenka opisuje svojo tedanjo haljo, ki jo je nosila celo šolsko leto, ker doma niso imeli veliko denarja, pač pa se spominja lepih ovratnikov, ki jih je štikala njena dobra teta.

»Lepi, lepi časi,« zinem brez veze.

»Zlodja, kakšni lepi časi? Če smo topli polento in jajca, in so bile celo ribe nemalokrat predrage!«

»Oprosti, sem mislila na lepo mladost!«

»Ti kar ostani, otožno in milo, v svoji mladosti, jaz imam mnogo raje obilje zlate dobe!«

Tukaj, v tej palači, kjer smo pridno študirali, a tudi prijateljevali, imajo v pritličju svojo restavracijo Kitajci.

»V kakšno nazadnjaštvo zapada ta Trst! Oh! Kitajska kuhinja v stavbi tvoje stare šole! Oh! In, še milijonkrat oh!«

»Oh! In prav pri Kitajcih lahko govoriš v slovenščini brez skrbi, da bi te imeli za malo manj od sebe!«

»Oh, to je naš Trst! Ko so bili tu zavezniki, so se čudili, kako so Tržačani revni, podhranjeni, pa tudi podkupljivi. Ker so se poniževali za vsako službo, so potem, ko so dobili tombolo, zavihali nos in se izživljali v podcenjevanju drugih, to je slovenske raje. Ti ne veš, kako je naš dnevnik držal moralo tem nekdaj ponižanim in razžaljenim, a na lepem nevredno domišljajam povprečnejšem!«

»Vendar so primerno času in prostoru tudi dobro preračunali, kateri del zaveznikov je najmogočnejši, kaj-ne! Zagotovo se niso prilizovali Škotom, najmanj Francozom.«

»Francozi niso dobili Trsta; imeli so pač veliko Afrike in Azije, a Trsta ne!«

»Mi smo imeli to srečo, da so bili begunci iz Slovenije trdni, slovensko misleči intelektualci. Tako imamo še danes šole, radio in to je osnova, v kateri lahko nemo-teno dihamo. Stalinisti so hoteli celo titovce prepričati, da so slovenske šole sad nacionalizma izpred vojne! Jaz se samo bojim, da se bo kdo od takih uveljavil.«

»Pa dobro veš, kako strašno je bilo po letu 1948!«

»Ne me spomni! O tem smo tako dolgo razglabljali v naši hiši, da je kar »dobro storil« televizijski prihod.«

»Ah, po cele večere ti naši dijaki gledajo filme in od- daje samo v italijanščini, da se bojim njihove apatično- sti. Toliko so namreč nam pihali na dušo, da ne smemo biti apatični, da je po desetletjih aktivizma ena taka apatičnost postala modna!«

»Lahko se potolažiš, saj je pojav vsesplošen! Izjeme smo taki stari, kot jaz in ti, ki nas ni osvojil niti čezoceanski duh!«

»Sedaj, ko bo začel pouk, boš kar rabila neke druge duhove in demone, rabila boš namreč stare slovarje in to zato, ker te vsako leto na začetku vklenejo v latinščino, saj to že vemo!«

»V latinščino me vržejo nekaj tednov, dokler se ne pojavijo suplenti.«

»In suplente, ki ti v splošnem kanijo usmradi- ti ugled. Delajo namreč po novi slovnici, jaz pa po stari, to je evropsko klasični, a to bitko smo že izgubili...«

»Kar zanašaj se na svoje bitke in diskusije! Novi po- javi narekujejo, da si poslušni člen ene ali druge stran- ke, ne pa samostojno misleče bitje... Zares, kot indivi- dualistka ne boš napravila nobene kariere.«

»Kaj bom jaz po vseh proglaših o svobodni oseb- nosti na lepem šla v sistem klanov, korporacij, strank in tolp? To prepustim nesamostojnim osebam!«

»Nikar ne misli, da te bodo prosili v nedogled, da se jim pridružiš. To pač dobro veš, da se v človeških dru- žbah pojavijo skupine, kar je, po mojem, povsem nor- malna zadeva.«

Drevored starih hrušk

»Ne pretiravaj, no! To branje ti bo zagrenilo dan, prevzaprav dobro voljo!«

Evica dobro voljo tako glasno kliče na pomoč, da se ljudje v avtobusu ozirajo proti nama.

»Človek mora vedeti, kaj se v svetu tem dogaja!«

»Ja, v svetu že, a ne podrobnosti o godlji v Jugo!«

»Pa saj je naša domovina!«

»Komaj boš prišla čez iluzije, da smo vsi ljudje lahko enaki ali enakovredni, zlasti med piramidalnimi sestavi v naših društvih, pa boš videla, kaj je domovina!«

»V Ljubljani imam prijateljske duše, ki so mi na svetu bolj pomagale kot nekoliko neizobraženski svet okoli nas!«

»Z vsem, kar si videla po svetu, se ti zdaj toži po Lju- bljani! Čudno! Jaz raje prebiram klasične romane!«

»Ne govoriva o bralni kulturi, govoriva o politiki, kaj o politiki, o grozanskem dogajanju tam, kamor smo si hodili jačit samozavest, da nismo tako nazaj, kakor se občasno sliši v našem lepem Trstu!«

»Mislim, da v nobenem kraju niso tako podvrženi burji in njenim smerem, kot pri nas, in to tudi v prene- senem smislu! Toda, kar se kuha v političnih nadstro- pjih tam okoli beograjske čaršije in tudi v razkošnih vlad- nih palačah, bi te lahko krepko odvrnilo od stvarnosti! Nismo več v New Yorku, ni več avgustovskih potepanj, izvoli vendar že enkrat pristati na zemljici!«

Evica zares misli, da sem preveč topoglavo v sferah, ki se mi ne prilegajo. Prepoznava me samo v tržaškem miselnem obodu; hoče, da se ukvarjam samo z »našimi problemi«, kar ji ne štejem v slabo, le da sem jaz druga- če ustvarjena, usmerjena ali zavožena, kakor kdo hoče!

»So ljudje, ki se odtrgajo z mislimi tudi od nje, ki se vrti, raziskujejo veselje namreč, izbranci pa celo potu- jejo tja gor.«

»In naši dijaki norijo od gledanja Star treakov, robot- skih igrice, infantilnih malih in velikih vesoljčkov, tako da se jim zdi vsako slovnično pravilo nekaj tako minucio- znega, da ni vredno upoštevanja, kaj šele spomina!«

»V bistvu gre za to, da se v zadnjih mesecih v naši slovenski prestolnici kopičijo vprašanja brez odgovo- rov, nevarnost, da bo hud konflikt zaradi Miloševićeve ekspanzionistične težnje, kar je v južnih republikah že sprožilo bojne spopade z mrtvimi.«

»Pa zakaj ti mogočni starci, ki imajo strategijo v ma- lem mezincu in so bili tako zelo užaljeni, ko niso več poučevali predvojaške vzgoje po univerzah in srednjih šolah, skratka, zakaj ne vsaj malo upoštevajo miroljub- nih ciljev, ki jih proglašajo od ustanovitve sem OZN?«

»Vsako leto pridejo na dan organizacije točna na- vodila, pisanje nalog, poziv k poudarjanju miru v svetu pri civilni vzgoji, potem pa istočasno prebiraš zelo ob- čudujoče navijanje za razne vojne podvige »naših« in »vaših« in »njihovih«! Tudi diktature nekdanjih sociali- stičnih sovjetskih niso tako nedolžne, kakor je vsidrano o njih v javnem mnenju! Nasprotno, nekateri so si vzeli za vzor Napoleona! Tudi ženske predsednice! Zgleda, da so Falklandski otoki in thacherizem nekoliko vzdi- gnili piedestal oblastizeljnežem!«

»Pa kje daleč je Falklandska vojna! Rekla bi, da gre prej za gospodarske koristi, pretveze za zamere, voja- ške spopade, uvajanje demokratičnih sistemov s silo! To so bile že stoletja dolgo znane zadeve v tvoji ljublje- ni politiki!«

»Pusti stat »ljubljeno politiko«, ki je ne ljubim, am- pak se zanjo zanimam.«

Evica vnovič vztraja, da je ukvarjanje s tozadevno časnarsko radovednostjo moja velika napaka in zgu- ba časa.

»Pa zares misliš, da bi jaz morala kar tako kolovratiti skozi tako politično razgibani čas s samimi čenčami?«

»Politika je dobrobit zvijač-nežev, da veš!«

»Ne vem, če so mladi v zapo-ru zaradi svojih idej zvijačneži!«

»Kaj pa se spet dogaja, a?«

»Vedno koga po krivem ob-tožijo in zaprejo... V Jugo se do-gajajo hude zgodbe!«

»Kar smodi se okoli hudih zgodb! Mene ne bodo videli! Nastajajo klani, kajne? Potem se nekateri združijo in izvohajo mo-žnost oligarhije. Potem se pojavi kakšen zmešan vodja in skuha vojne! Butasto! In naj kakšen polizanec še kdaj reče, da je zgodovina učiteljica življenja! NI!«

»No, poglej! Lahko bi našela nekaj pametnjakovi-čev, ki v zgodovino še vedno verujejo!«

»In so tudi drugi, ki se ji posmehujejo in potem za-vladajo, da so sami nad seboj navdušeni! Milošević!«

»Nekateri Italijani ga povzdigujejo, ker da bo nare-dil red!«

»Po dogajanju sodeč bi rekla, da snuje svojo dikta-turo!«

»Pa saj je popov sin!«

»Da, in taki naj bi bili svetniki, kar ljudje mislijo, a po znamenjih in dejanjih sodeč, gremo v hude spopade. V Ljubljani nočejo njegovih mitingov, najmanj so jih ve-seli mladi. Zdi se mi, da že padajo glave...«

»Slovenija ne more biti vpletena v vojno. Če bi jo vpletili v balkanske zgodbe, bi nastala svetovna vojna.«

»Torej kri, lakota, begunci, progromi, strah in škle-pet z zobmi!«

»Kot je v navadi človeškega rodu, ko je navdušen nad vojskami.«

»Nekateri se sklicujejo na visoke cilje.«

»Hočejo razširiti meje in oblast, to so cilji!«

»In kdor v tej igri...«

»Vojni!!!« kriči Evica, in dobro, da sva na barkovljan-ski obali, kjer začuda ni nikogar, ki bi naju slišal, razen valov, škrilov in golobom podobnih ptic...

»Torej, kdor v tej vojni ne more skriti svojega telesa, pogine!«

»Obstaja pesem: nekateri bodo obogateli, od drugih ne bo več niti koščice! Bežimo, pobegnimo, skrijmo se!«

»Daj, daj, saj smo v Trstu!«

»Imam onkraj hude moralne dolgove, ne morem biti brez srca!«

»Radenska ima tri srca!«

»Kako moreš primerjati Radensko z mano?«

»Imej tudi ti tri srca, da ne boš tako prestrašena, ne?«

»Nisem prestrašena, ne maram pač, da bi nekaj kilo-

metrov od nas divjalo pobiva-nje brez logike!«

»No, pa protestiraj! Pojdi tja, kjer bi utegnila tvoja prisotnost pomagati ohraniti mir, miro-ljubnost, ublažiti agresivnost, ustvariti blagodejno ozračje, skratka!«

»Pa saj jaz nisem Dalajla-ma!«

»Počitnice so šle, veselje s prostim časom je minilo, povr-ne se šele prihodnjega junija, če ne bodo proglasili večnih konferenc za večno reformira-nje šolstva!«

»Saj bi lahko začela pisati o tem, kar se dogaja!«

Evica se mi posmehuje: »Tendenčno, kajne!«

»Tendenca je v časnikarstvu stvar privlačnega slo-ga, v književnosti pa v takih vodah zabredemo samo v nebuloznost!«

»Nebulozno je vse skupaj, z našim življenjem vred!«

»Če je tako hudo vse relativno, se moraš zaljubiti!«

»A! Sentimentalno kolovratenje skozi čas se ti po-sreči enkrat, morda nekajkrat, v čemer me je bog usli-šal. Vnovič ne morem tvegati!«

»Če se zaljubiš v neko zvezdo na nebu, v zvezdo Da-nico ali v luno, skratka, vzemi v roke najljubše knjige, zamešaj rutinsko delo z nekim novim odkritjem!«

»Odkrivam tebe in bi te rada kot angel varuh ob-varovala pred političnimi dejanji, kar bi člankarjenje v časopisu utegnilo postati.«

»Kaj pa, če hvaležnost ni moja čednost?«

»Briga me! Hočeš nočeš te bom obvarovala vsega hudega!«

»Vsega hudega me lahko obvaruje slučaj, morda usodnost, moji dvomi in upravičenost vsega, česar ne razumem. Toda... tudi en sam časnik iz Slovenije bi v tebi vzbudil radovednost, kaj se dogaja! Usodni premi-ki na političnem prizorišču so se tako zgostili, da lahko samo zatavaš...«

»Saj sva si rekli: nekdo bo ugonobljen, nekdo bo obogatel, bodo pa tudi skrajne žrtve!«

»Oporekam! To bomo preprečili!«

»Kdo? Ti? Jaz? Naši politiki? OZN?«

»Tako retorična vprašanja spadajo v retoriko! Jaz ni-sem tako pesimistična!«

Evici je bilo v resnici veliko do tega, da bi vsaj pribli-žno razjasnila svojim ljudem, zlasti mlajšim, kako se lah-ko zgodi, da se vojna razplamteva prav tam, kjer so njeni nekdanji prijatelji zagotavljali, da so različne vere in raz-lična vzgoja vzrok za soočenja, diskusije, iskanje skupnih točk, resnih in smešnih razlik, a to z večno strpno sodbo.

(dalje)

Renato Podbersič

Ob 50. obletnici začetka II. vatikanskega koncila

Sredi oktobra 1962 se je v Rimu začel II. vatikanski koncil. Obsežne priprave nanj je pričel že Pij XII. (papež med 1939–1958), toda ta prizadevanja so ostala v strogi tajnosti. Nasledil ga je Janez XXIII., beneški kardinal Roncalli, ki so ga zaradi njegove starosti ob izvolitvi mnogi smatrali le za prehodnega papeža. Že kmalu po izvolitvi so nekateri vplivni kardinali papežu svetovali, naj skliče koncil v duhu tridentinskega iz 16. stoletja. Novi koncil naj bi predvsem z jasno opredelitvijo Cerkevne nauka le-to obranil pred zmotami moderne dobe. Konec januarja 1959 je novi papež presenetljivo oznanil začetek priprav na izvedbo koncila zbranim kardinalom v baziliki sv. Pavla v Rimu. Ena glavnih nalog koncila naj bi bila po papeževih besedah vzpostavitev ponovne edinosti kristjanov, zlasti s pravoslavnimi. Sredi istega leta je bila ustanovljena komisija za pripravo koncila pod vodstvom kardinala državnega tajnika Domenica Tardinija. S posebnim odlokom je nato papež sredi leta 1960 uradno določil ime koncila kot drugi vatikanski in ustanovil deset pripravljalnih komisij za pripravo koncilskih predlogov, kmalu se jim je pridružilo še »tajništvo za pospeševanje krščanske edinosti.«

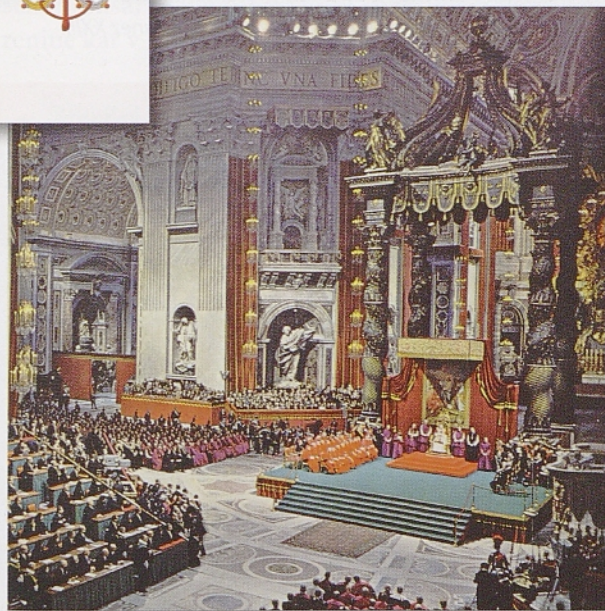
Drugi vatikanski koncil oz. 21. vesoljni cerkveni zbor se je slovesno začel 11. oktobra 1962 z veličastno procesijo, ki se je vila iz vatikanske palače po Trgu sv. Petra v vatikansko baziliko. Udeleženci procesije so stopali v slavnostnih uniformah, na koncu so na nosilnici nosili papeža Janeza XXIII. s škofovsko mitro na glavi. Zasedanje drugega vatikanskega koncila se je začelo ob 12.30 s slovesnim nagovorom papeža: »Danes se veseli mati Cerkev, ker je po edinstvenem daru božje Previdnosti napočil tako dolgo pričakovani dan.«

Udeležence koncila z vsega sveta, prišlo jih je okrog 3.000, so namestili v posebne sedeže znotraj glavne ladje v baziliki sv. Petra. Največ je bilo zastopnikov iz Evrope, približno tretjina vseh koncilskih očetov pa je pripadala različnim redovom. Udeležence so razdelili v tri kategorije: 1. vsi škofje in nekateri predstojniki redov, ki so bili člani koncila z volilno pravico. 2. strokovnjaki, ki jih je k sodelovanju povabil papež. 3. opazovalci (lat. observatores).

Že po začetku koncila so pravilnik nekoliko spremenili in dodali še četrto kategorijo udeležencev, imenovanih poslušalci (lat. auditores). Med slednjimi so bile tudi ženske. Poslušalci niso mogli neposredno sodelovati pri koncilskem delu. Na koncilu so sodelovali tudi predstavniki 18 nekatoliških Cerkev, ki so imeli status opazovalcev. Zastopane so bile: anglikanska cerkev, sedem pravoslavnih cerkev, starokatoličani ter devet protestantskih skupnosti.

II. vatikanski koncil je s presledki trajal kar tri leta (1962–65). V tem času so se odvila štiri koncilna zasedanja. Uradni jezik koncila je bila še vedno latinščina. Prvo zasedanje koncila se je zaključilo v začetku decembra 1962. Udeležil se ga je tudi že hudo bolni papež Janez XXIII., ki je 3. junija 1963 umrl. Nabralo se je sicer že precej predlogov, ki naj bi vnesli novo dinamiko v razprave koncilskih očetov, vendar nobeden ni dobil potrditve. Zdelo se je, da je koncil v krizi, množile so se govorice,

ki so razmišljale o sklepu brez pravih rezultatov. Novi papež Pavel VI. (papež med 1963–1978), nekdanji kardinal Montini, je prejel težko nalogo: končati drugi vatikanski koncil. V tem duhu je nadaljeval delo svojega predhodnika, saj je v začetku jeseni 1963 odprl dru-

Drugi vatikanski koncil v baziliki Sv. Petra.

go koncilsko zasedanje z besedami: »Ne pozabimo smernic, ki nam jih je zapustil prvi oče koncila, Janez XXIII.« Ob tem si je kot glavne naloge zadal notranjo obnovo Cerkve, pospeševanje krščanske edinosti in iskanje pravilne umestitve Cerkve v sodobnem svetu.

Zdelo se je, da je koncil ob tretjem zasedanju jeseni 1964 zašel v krizo, saj se je med koncilskimi očeti vnela razprava o odnosu med papežem in škofi. Z odločnimi posegi se je izkazal tedanji krakovski nadškof Karol Wojtyła, poznejši papež Janez Pavel II. Četrto zasedanje jeseni 1965 pa se je predvsem ukvarjalo z odnosom do nekrščanskih verstev, zlasti Judov, o laikih v Cer-

kvi in o duhovniški službi. Prav ob koncu zadnjega zasedanja je papež uradno preklical bulo iz leta 1054, ki je pomenila izobčenje carigradske Cerkve in vpeljala tisočletni razkol med sestrskimi krščanskimi Cerkvami. S tem je potrdil novo, ekumen- sko usmeritev katoliške Cerkve.

II. vatikanski koncil se je slovesno zaključil 8. decembra 1965, koncilna sporočila so bila povzeta v 16 koncilskih besedilih. Pomenil je začetek nove prakse v liturgičnem in pastoralnem delovanju katoliške Cerkve, vernikom pa je na praktični ravni največjo spremembo prinesel z uvajanjem domačega (narodnega) jezika v bogoslužju. Nekatere koncilске smernice so že

kmalu po njegovem zaključku vplivale na izboljšanje verskega življenja katoličanov, tudi v tedanji Jugoslaviji. Pri tem je potrebno poudariti predvsem urejanje škofijskih meja, kar je pomembno tudi za Cerkev na Primorskem in podpis beograjskega protokola leta 1966, ki je urejal odnose med jugoslovansko državo in Cerkvijo.

V pokoncilskem obdobju je pri tolmačenju koncilskih dokumentov prišlo do kar resnih razhajanj. T.i. konservativci so jih razlagali v luči I. vatikanskega koncila. Drugače misleči pa so videli v sklepih II. vatikanskega koncila še močnejše približanje mišljenju sodobnega sveta.

Pred baziliko ob otvoritvi koncila. Desno: papež Janez XXIII.

POD ČRTO

KAKO NA POT VARČEVANJA

V Primorskem dnevniku beremo o finančnih težavah naših organizacij na Goriškem. Govor je tudi o dveh kulturnih središčih, o Centru Lojze Bratuž in o Kulturnem domu. Podatke povzemamo iz časopisa, kjer piše, da za isto več ali manj enakovredno delovanje ima Center Bratuž nastavljen eno tajnico, medtem ko ima Kulturni dom kar sedem uslužbencev.

Če so ti podatki verodostojni, in ne gre dvomiti, da so, ker so jih posredovali odgovorni v teh ustanovah, je res pomembno, da se zamislimo v vprašanje dvojnikov, ki ga nekateri tako radi načenjajo. V tem

primeru imamo dva enakovredna centra, ki v goriškem prostoru opravljata – v konkurenci ali v sodelovanju – podobno dejavnost z razliko, da en center z enim nastavljenim, drugi pa s sedmimi. Zagovorniki odprave dvojnikov in racionalizacije bi se morali ob tem resno zamisliti. Kako je mogoče, da je za podobno delovanje v enem primeru dovolj ena oseba, v drugem pa kar sedem?

Če hočemo kaj privarčevati z odpravo dvojnikov, bi bilo morda pametno, da odpravimo tiste najdražje ali da jih vsaj približamo realnim potrebam. Morda so tu skrite rezerve za rešitev nekaterih problemov.

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

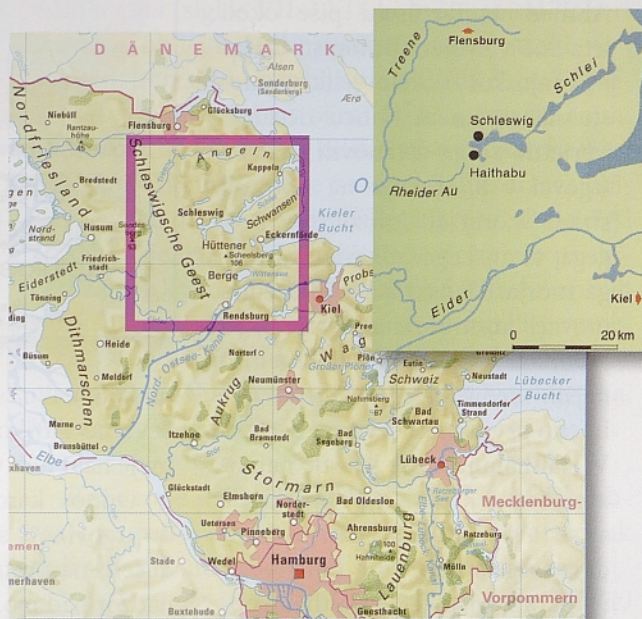
XXXVII. Haithabu

V obdobjih, ko mi ni bilo treba iti na službena potovanja širom Evrope, je življenje redno potekalo med domom in uradom, kjer smo med tričetrtturnim premorom za kosilo imeli na razpolago prostorno menzo. V šestdesetih in sedemdesetih letih smo sedeli v osmih ali desetih okoli okroglih miz in natakariji v belem jopiču in črnih hlačah so nam stregli. Zaradi brezhibne organizacije ni bilo zastojev, tako da smo ob lepem vremenu lahko šli še na kratek sprehod okoli palače ali obiskali interno splošno knjižnico, ki je razpolagala s tisočnimi poljudnimi knjigami, medtem ko so tehniški teksti bili zbrani v manjših knjižnicah, ki so jih upravljali posamezni oddelki. S polnim želodcem me ni mikalo, da bi se še v prostem času ukvarjal s fiziko ali matematiko, privlačevalo me je pa zgodovinopisje.

Nemčija meji na vzhodu že od pamtiveka s slovanskimi deželami. Zato bi bil rad zvedel kaj več o preteklosti teh narodov in še posebno o odnosih med Germani in Slovani po padcu rimskega cesarstva in po nastanku evropskih držav. Sumil sem namreč, da mora marsikateri današnji predsodek izvirati še iz takratnih pozabljenih časov. Začel sem torej brskati po tistih knjigah, ki so se mi po naslovu zdele zanimive, in si tu pa tam katero tudi sposodil za kak teden.

Izvedenec za srednjeveško karolinško dobo, zgodovinar Hermann Aubin, piše leta 1937, da se je „od leta 800 naprej ...“ razvijal „nemški vzgon proti vzhodu [Ostbewegung], ki predstavlja tako nemško kot splošno evropsko temeljno bivanjsko težnjo od Karla Velikega do današnjih dni.“ Torej 12 stoletij. Katastrofalni izid druge svetovne vojne je prekinil to nemško stremljenje. Vprašanje je, ali velja isto tudi za druge evropske narode. S tem bi se morali soočiti tudi nekateri današnji vodilni politiki. A zdi se, da njihovo obzorje ne sega dlje kot do naslednjih volitev.

Po zaslugi kronik iz karolinških časov vemo, kako so si Karolingi predstavljali vzhodni svet, kljub temu, da ni bilo geografskih razprav. Ljudstva, ki so živela ob robu cesarstva, so omenjena s strahom in zaničevanjem. Slovani, na katere so naleteli onstran reke Elbe, so se jim zdeli uporabni samo kot sužnji. Ohranjen je odgovor bojevnika, ki se je vračal s pohoda

proti Wendom, na vprašanje, kako je pohod potekel: „Kaj naj porečem o teh krastačah? Sedem ali osem in celo devet sem jih vlačil za sabo nabodene na sulico in stokajoče. Brez potrebe sva se gospod kralj in jaz trudila s temi glistami.“ Jasno mi je postalo, da sem zadel na izvor zla. Razumel sem, da psovka *ščavi*, ki sem jo slišal že kot otrok, ima svoje zgodovinske korenine kar v srednjem veku.

Pametno bi bilo, ko bi se tega zavedali in se ravnali po Ciceronovem nasvetu iz njegovega dela *De Oratore*, ko pravi: „Historia magistra vitae“. Ali ko bi upoštevali pregovor iz židovske mistike: „Želja po pozabi podaljša eksil in spomin je skrivnost odrešenja“. Veliki rabin Meir Lau je ob petdesetletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Buchenwald vzkliknil: „Samo spomin lahko prepreči ponovitev zgodovine!“

V nasprotju z željo „naših“ predstavnikov v Italiji, ki bi hoteli, da se ne bi ozirali nazaj, ampak zrli samo v bodočnost, je mene vedno mikalo vedeti, kako je bilo v preteklosti, še posebno kar se Slovencev oziroma Slovanov tiče. Celotno med svojimi večkratnimi službenimi obiski severne Nemčije, ko smo snovali nov koncept dvojnih zaščit za 400-kilovoltna postrojenja, sem kolikor mogoče izrabljal proste časovne presled-

ke, zato da bi v kakem muzeju odkril slovanske sledove. Tako sem zvedel, da je na vzhodni meji med Nemčijo in Dansko nekoč obstajalo pristanišče Haithabu, kjer se je odvijalo zelo živahno trgovanje.

Arabski kronist Ibrahim ibn Ahmed At-Tartûshi piše okoli leta 965 v svojem potopisu o Haithabuju kot o „zelo velikem mestu na skrajnem koncu oceana“. Verjetno so ga ustanovili frizijski trgovci v 8. stoletju na notranji strani skoraj 40 kilometrov dolgega stranskega rokava Baltskega morja. Danski kralj je osebno prevzel kontrolo nad krajem, ki je kmalu postal eno najpomembnejših središč pomorske trgovine in eno prvih mest severne Evrope. V Haithabuju so se križale najpomembnejše trgovske poti, tako da so se tu srečevali ljudje in proizvodi iz vsega sveta.

Skoraj tristo let je Haithabu obdržal svoj ključni položaj za pretovarjanje med Severnim morjem in Baltikom. Šele s koncem vikinške dobe sredi 11. stoletja je njegova vloga prešla na severno obalo Schleswiga. Od konca 19. stoletja so arheologi iz prostranega območja nekdanjega pristaniškega naselja ter grobišč prinesli na dan številne pomembne najdbe, ki pričajo o nekdanjem cvetočem najjužnejšem vikinškem naselju.

Najpomembnejši del blagovnega prometa z Vzhodom je pa vendar bilo prekupčevanje s sužnji, ki se je v osmen in devetem stoletju s prodorom karolinške vojske na slovanska mejna področja še posebno ojačilo. Židovski, pa tudi krščanski trgovci, so kupovali „die slavi“ (kot piše v nemškem prevodu knjige *Svet Karolingov* avtorja Pierre Richéja) ter jih prevažali po cesarstvu skozi Raffelstetten, Regensburg, Mainz ali Verdun do sredozemskih pristanišč; iz Verduna s karavana-

mi v Španijo, skozi Benetke pa v Severno Afriko. Med postojankami je najti tudi Oglej in Rim.

Odnos karolinkških vladarjev do trgovine s sužnji ni bil ravnodušen, nasprotno: hoteli so imeti nadzor nad njo. Karel Veliki je celo leta 779 in 781 izdal predpise, po katerih se je prodaja sužnjev morala izvršiti pred grofom ali škofom!

Lyonski škof Agobard se je pa vznejevoljil, ko je zvedel, da je cesar prepovedal krstiti sužnje Židov brez dovoljenja lastnikov. Bil je celo pripravljen, povrniti ceno

EGIPTO, 6, 8, 12, 13, 28, 40, 43, 44, 46-48, 52-54, 63, 67, 69, 72, 77, 79, 87, 88,, 90, 95, 96, 106, 107, 108, 116, 117-119, 132, 135, 138, 139, 140, 142, 155, 160, 167, 172, 184, 189, 190, 200, 206, 207, 209, 214, 215, 224, 263, 266-269, 270.

EMESA, V. Homs.

escandinavos, 95.

esclavos, 119, 131, 182, 184, 194.

esclavos negros (v. zany), 184.

eslavos, 95, 119, 141, 175, 215.

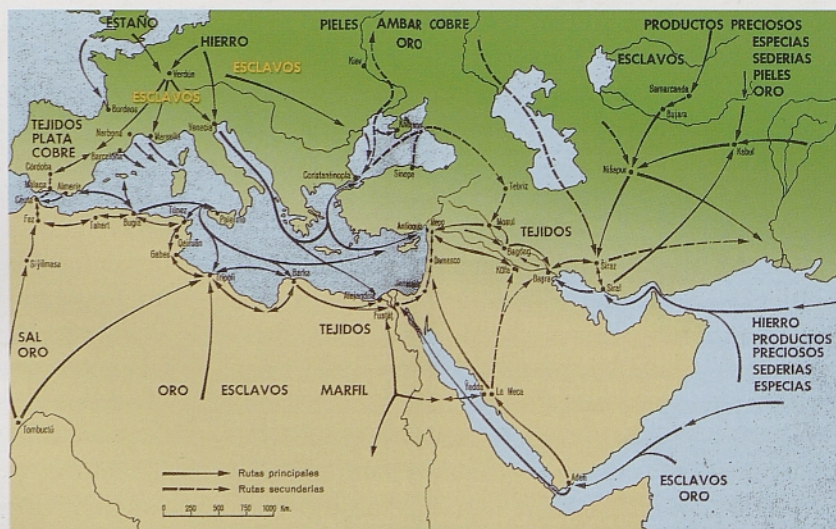
ESMIRNA, 263.

ESPAÑA, 5, 6, 66, 69, 70, 72, 78, 79, 88,

Knjiga, v kateri se omenja, da so se muslimanski vladarji opirali na slovanske sužnje (zgoraj je izvleček iz imenskega kazala).

sužnja, zato da bi rešil vsaj dušo nesrečnika. Kakšna velikodušnost! Obtoževal je namreč lyonske Žide kraje dečkov v nežni starosti z namenom, da bi jih kot kastrate prodajali v Španijo. Posebno verdunski trgovci so se ukvarjali s kastracijo.

Izredno sem bil vesel, ko sem v Siemensovi biblioteki našel knjigo o Haithabuju. Že naslov *Podvodno potovanje v preteklost* je bil zelo zgovoren. V poglavju *Odkritje svetovnega pristanišča Vikingov* sem našel potrdilo, da je že skoraj tisoč let, odkar so se na cestah Haithabuja shajali Arabci in Židje, Franki iz Karolinškega cesarstva in Vikingi, zato da bi trgovali z vsemi takrat poznanimi dragocenostmi, in

Najvažnejše trgovske poti od 8. do 11. stoletja, kjer igrajo sužnji slovanskega izvora pomembno vlogo za trgovanje z muslimanskim svetom.

de los bereberes, se apoyaron para gobernar esencialmente en los esclavos de origen eslavo, algunos de los cuales llegaron a ocupar altos puestos en el ejército y en la administración, tales como Yawhar, jefe del ejército, o Yawdar, administrador del Tesoro, tercera personalidad del Estado fátimí durante el mandato de al-Mu'izz¹⁵. Para romper con las tradiciones locales, fundaron dos capitales sucesivas, Mahdiya¹⁶, en la costa oriental (primera capital establecida por los árabes a orillas del mar), y Šabra-Manšuriya, cerca de Qairuān.

Después de una intensa propaganda efectuada desde Ifriqiya¹⁷ y en la que el oro no fue escatimado, los fátimíes aprovecharon la anarquía que presidía los últimos años de la dinastía ijsídí para,

Odlomek, kjer se omenjata Yawhar in Yawdar.

tudi s sužnji. „Neskončne kolone uklenjenih sužnjev so korakale v mesto ... Moške so prevzeli Vikingi za hlapce na svojih velikih posestvih. Dekleta so prodajali v hareme islamskega sveta od Španije do Bagdada ... Sužnji so bili poceni blago, cenejši kot orožje iz jelka. Cena sužnja je bila en konj ali dve kravi.“ Če dobro premislimo, se razmerje med človeškim življenjem in modernim orožjem ni kaj dosti spremenilo.

Moj naslednji službeni obisk v Španiji se je raztegnil čez konec tedna. Izrabil sem priliko, da sem se v soboto podal v največjo madridsko knjigarno. Če so evropski kulturni narodi prodajali Slované v arabsko Španijo – sem namreč razmišljal – in če so med arheološkimi izkopavanji na severu Evrope našli arabske kovance, bi to lahko pomenilo, da so Arabci nemara

pripluli do Haithabuja. Radoveden sem bil, če bom kje našel kak podatek o naših deportiranih in zasužnjenih bratih.

V knjigarni sem se pozanimal za knjige o arabski zasedbi Španije. Vzel sem v roke knjigo za knjigo ter iskal v stvarnem kazalu besedo *esclavos*. Ko sem ugotovil, da je v 290 strani obsegajoči knjigi *La expansión musulmana* (siglos VII – XI), ki jo je napisal Robert Martran, ob tej besedi navedenih največ strani, sem jo kupil. In res, izbira je bila pravilna, ker sem se preko nje v duhu srečal s svojimi daljnimi zasužnjenimi brati. Španski emirati in kalifati niso zaupali berberskim vojščakom, „a so se za upravljanje države opirali v bistvu na sužnje slovanskega izvora“. Omeid Al Hakam I. je leta 822 odločil, da je potrebno priskrbeti za vojsko in za administracijo 5.000 slovanskih sužnjev. Nekateri posamezniki so se uspeli povzpeti celo do visokih funkcij tako v vojski kot v administraciji. Yawhar je na primer postal vojskovodja, Yawdar pa zakladnik.

Knjiga me je kar prevzela, saj mi je razširila obzorje ne samo v zvezi z evropsko zgodovino, ampak tudi s specifično zgodovino slovanskih narodov.

(dalje)

Literarni natečaj »Mladike« 2012

1. Revija Mladika razpisuje XLI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA

Prva nagrada 500€

Druga nagrada 300€

Tretja nagrada 250€

POEZIJA

Prva nagrada 300€

Druga nagrada 150€

Tretja nagrada 100€

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2012. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani (oziroma

30.000 znakov), ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset). Tekste lahko pošljete tudi po elektronski pošti na naslov: redakcija@mladika.com.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisateljica Vilma Purič, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2013. Objavljena bodo lahko tudi nenaagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Lucia Podgornik

Izgubljeno otroštvo (3. del)

Iz italijanščine prevedla Evelina Umek

Nekega dne, ko je moja mama imela dan počitka, kar mi je bilo zelo všeč, ker sva takrat bili skupaj, in sva počivali doma po kosilu, zunaj je bilo zelo vroče, sta v stanovanje prišla dva esesovca. Tudi onadva sta živela v vašem stanovanju¹ in sta bila kar prijazna. (Kadar ni bilo njunega vodje in sem se znašla na stopnišču, sta se šalila z mano in me klicala vrtavka.) Toda poziv, ki sta ga izročila moji mami, ni bil prav nič prijazen, bil je neodločljiv. Črno na belem je pisalo, da se mora naslednjega dne ob osmih zjutraj zglasti v vili v Ulici Bellosguardo.

Ker smo vedeli, kaj se dogaja v tisti vili, ki ji niso zaman rekli Vila žalosti, si lahko predstavljáš, kako sva bili preplašeni. Mamo je predvsem skrbelo, kaj se bo zgodilo z mano. V tistem času skoraj nihče ni imel telefona, nisva imeli avta, o taksiju nisva niti sanjali, še celo tramvaj je bil predrag. Toda kot uslužbenka Acegasa je mama imela zastojno vozovnico in jaz prav tako. V zelo kratkem času sva obiskali naše sorodnike in maloštevilne prijatelje. Vozili sva se s številnimi tramvaji, prehodili sva neizmerno veliko stopnic in potrkali na mnoga vrata. Komaj so naši sogovorniki izvedeli za vzrok najine prošnje in predvsem o zahtevi esesovcev, so vsi enako odgovorili: mogoče ... ne vemo ... bomo videli ... nič se ti ne bo zgodilo ... morala boš samo odgovarjati na njihova vprašanja ...

Domov sva se vrnili zelo pozno in bili sva zelo utrujeni. Legli sva, moja mama me je tesno, tesno objela, zaspala sem. Ona pa kljub utrujenosti tiste noči skoraj ni zatisnila očesa.

Kljub vsemu pa je mama našla izhod v sili. Naslednje jutro me je peljala k svoji prijateljici, ki je stanovala v sosednji hiši, in če bi se mama ne vrnila, bi me peljala k sestrični, ki je stanovala na Gretti, ona bi potem obvestila nono.

Sestrično sem imela zelo rada in rada bi ostala pri njej, toda njen mož je bil slep, zato je morala delati ona. Vsa v strahu, vdana v usodo, s kančkom upanja se je mama pred osmo uro napotila v Ulico Bello-

sguardo, po mene pa je prišla, kot je bilo dogovorjeno, njena prijateljica.

Najina skupna misel je bila, ali jo bova sploh še kdaj videli.

Šele popoldne so jo začeli spraševati, predvsem o naši hiši. Ali je prijateljela s Coljevimi ... kdo je prijahal ali odhajal iz njihovega stanovanja ... ali poznava koga ... ali je ta ali oni njen prijatelj ... koliko časa je minilo, odkar jih je zadnjič videla ... ali ve, kje je njihova punčka ... kakšni so njeni odnosi z drugimi prebivalci hiše ... in tako dalje in vedno znova.

Niso ji naredili nič žalega, vendar so ji ukazali, da se mora naslednjega dne nepreklicno javiti ob osmih zjutraj.

Moja mama se je vrnila domov uničena, še prej pa je bila prišla pome. Strah jo je vso prežemal, zavedala se je, kaj se ji lahko zgodi.

Mora se je nadaljevala deset dni, dva dni je bila prosta, v nedeljo in še en dan v tednu. Vsak dan se je morala javiti ob isti uri, spraševali so jo vedno isto, dodajali starim vprašanjem nova. In vsak dan se je strah povečeval.

Jaz sem odhajala vsak dan k maminima prijateljicama, zdaj sta bili že dve, ki naj bi poskrbeli zame, prva je stanovala malo više, druga v hiši nasproti. Pri prvi nisem mogla biti vsak dan, njen mož je bil hudoben, živčen, takrat sta se neprestano kregala, tepel

»Villa Triste« v ulici Bellosguardo 8.

¹ Spominski zapis je sestavljen v obliki pisma, ki ga avtorica piše Majdi Colja. Mišljeno je torej stanovanje le-te.

jo je, zato je bilo bolje, da nisem prihajala vsak dan. Druga gospa bi mi rada nudila gostoljubje, tudi otrok ni imela, vendar se je bala, da bi se kaj zgodilo njemu možu, če bi se izvedelo, kdo prihaja k njim. Zato sem lahko prišla k njej vsak drugi dan. Upala je, da se bo vse kmalu razrešilo.

Ko se je mama vsak dan vračala domov in je njen strah naraščal, je najprej poskrbela zame in mi dajala kup napotkov. Njena najhujša skrb je veljala meni, bala se je, da bi ostala sama. Sestra je imela skoraj sedemnajst let, moja mama se je trdno odločila, da mora sestra ostati v Gorici in končati šolo. Zapustila je internat, ker mama ni mogla več plačati šolnine in je živela pri noni, toda tam je imel glavno besedo sin, mamin brat.

Vsak večer sva tako vedno znova začenjali najin križev pot od vrat do vrat, da bi našli varno zatočišče zame.

Šli sva vprašat tudi v različne zavode, ki so jih vodile nune, toda odgovarjale so, da so njihovi zavodi namenjeni sirotam ali otrokom v težavah, problem je bi v tem, koliko časa bi ostala in kdo bi v najhujšem primeru plačal zame. Vsega tega mama ni mogla zagotoviti, vračali sva se domov vedno bolj izčrpani. Toda najhuše je mama doživela tistega dne, ko ji ni bilo treba iti h Colottiju; šli sva v Gorico k noni in stricu, maminega bratu. Potovali sva z vlakom, ki se je zaradi različnih razlogov ustavljal vsakih deset minut. Vožnja iz Trsta v Gorico je trajala celo večnost in morali sva se tudi vrniti.

Ko sva prišli k noni, je moja mama razložila, zakaj sva prišli, stric ji je odgovoril, da kdor ima otroke, mora tudi poskrbeti zanje. Moja sestra je takrat že živela pri njih. Mama pa mu je očitala, da se je ona prav zato odpovedala dediščini. Bilo je jasno, da brez dodatne dediščine ne bi mogla

Mama tramvajska sprevodnica.

ostati pri njih. Sledil je prepir, vpila sta drug čez drugega in nisem razumela, kdo od njiju ima prav.

Mama ni več govorila, jokala je. Nona ji je rekla, da se bo kasneje mirno pogovorila s sinom, toda mama je odgovorila, da nima več časa za miren pogovor, prišli sva, da bi našli rešitev zame in nekoliko olajšanja zanj.

Odšli sva iz tiste hiše in moralo je miniti več let, preden sva se vrnili. Vzrok ni bil prepir, brat in sestra sta se skoraj takoj pobotala.

V Trst sva se vrnili z vlakom, tudi ta vlak je imel težave tako kot prejšnji. Med vožnjo sem doumela, zakaj mama ni hotela, da se moja sestra vozi z vlakom.

Tistega težavnega dne sem res dojela, kako velik je mamin problem, ker ni vedela, kaj bo z menoj.

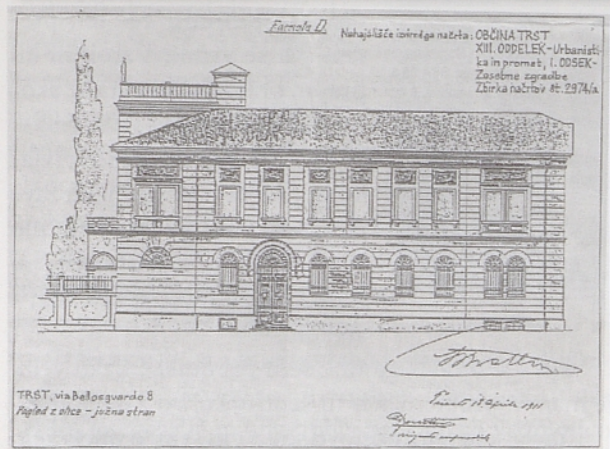
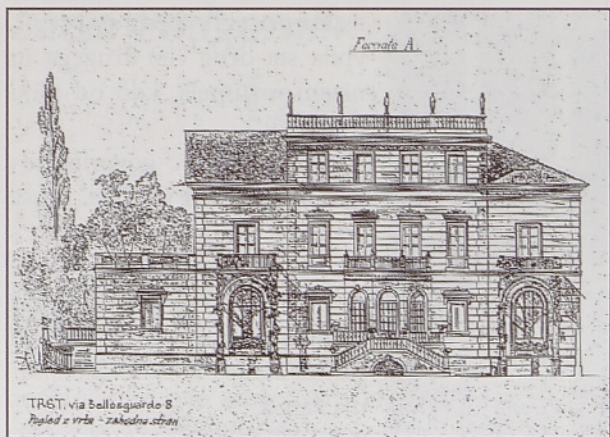
Imela sem teto, očetovo sestro, ki sem jo imela zelo rada in tudi ona me je imela rada. Pri njej bi mi bilo lepo, toda živela je predaleč, da bi jo v tako kratkem času obiskali. Mama se je odločila, da ji bo pisala, razložila mi je tudi, da ne bi šla k njej samo za kratek čas, kot poleti na počitnice na deželo. Tedanje razmere so bile povsem drugačne. Pritrdila sem ji, vendar ne vem, ali sem povsem razumela njene besede.

Naslednje jutro je spet šla v Ulico Bellosguardo, skrbelo jo je, kako se bo vse to končalo. Bala se je, upala je le, da bo prenesla vso tisto napetost in nemir, dolge ure čakanja, vsa tista vprašanja. Hoteli so vedeti vse o drugih ljudeh, o njej, o njenem življenju, delu in celo o njenem prostem času. Odgovorila jim je, da nima prostega časa, da veliko dela, da je njen delovni urnik zelo naporen, nikoli me ni omenila in tudi oni me niso, čeprav so vedeli, da obstajam.

Začuda ji niso storili nič žalega, vendar jo je vseeno prevzemala tesnoba, vedela je, da v tisti

Fašistični policaj Gaetano Collotti.

»Villa Triste« v ulici Bellosguardo 8.

hiši ljudi mučijo – posebno ženske. Ko se je osmi dan vrnila domov, je našla sporočilo, ki ji ga je poslala mama nekega gospoda, ki je bil v Trstu zelo pomemben. Že pred leti sta postali prijateljici. Tudi njo je prosila pomoči, vedela je, da ima njen sin precej besede v zavodih za otroke bodisi da so jih vodile nune ali so bili v domeni tržaške Občine.

Takoj sva odšli k njima, končno je bila to dobra novica! Sin bi me lahko takoj spravil v Zavod za reveže v Zavodski ulici (danes Ulica Pascoli). Mama se je strinjala in gospod je zagotovil, da bo že naslednjega dne urejeno vse potrebno, da bi me sprejeli, če bo nujno. Vrnili sva se domov in mislim, da je mama tisto noč po dolgem času vsaj malo zaspala.

Deveti dan je bil enak prejšnjim. Mama je takoj podpisala vse dokumente, ki so bili po-

trebni za moj sprejem v zavod. Končno je bilo vse pripravljeno, in če bi bilo potrebno, bi šla v zavod.

Verjetno se ti bo zdelo neverjetno, toda šele tedaj sem doumela, da odločajo o moji prihodnosti, o mojem življenju brez mame. Ne vem, kaj sem razmišljala ves tisti čas, ko sem z njo hitela od enega do drugega, saj sem bila vedno z njo. Pomislila sem na beg, toda kam ... k sreči je med mislijo in dejanjem velika razlika.

Deseti dan, ko je spet šla v Ulico Bellosguardo, jo je takoj sprejel sam Collotti, tudi druge dneve je bil zraven skupaj z esesovci, toda tisti dan je bil drugačen.

Mama se je lotevala omedlevica, pomislila je, da je vsega konec. Toda Colotti ji je »prijazno« rekel, da lahko gre domov, da je vse razjasnjeno in da se ji ni treba vrniti. Rekel je tudi, naj v njegovem imenu pozdravi gospoda Pedrarro. Pomisli, ta gospod je stanoval pod vami. Mama ni takoj doumela njegovih besed, mislila je samo na to, da lahko gre domov in da se ji ni treba vračati.

Vrnila se je domov in življenje je steklo po starih tirnicah. Colotti je še vedno stanoval v vašem stanovanju, ponavljali so se enaki obredi kot prej, le strah je iz dneva v dan naraščal.

Sestra se je za nekaj dni vrnila domov, vse tri smo obiskale vse tiste, ki bi mogoče poskrbeli zame, in opazile smo, kako so si oddahnili, in to ne samo zaradi mene. Bali so se tudi zase. K tisti prijateljici, sin katere je toliko naredil zame, je šla mama sama. Očitno sta se dolgo pogovarjali, ker se je vrnila domov mirnejša, skoraj vedra.

(dalje)

»Banda Collotti«.

Erika Jazbar

Naša organizacija ne zapira vrat nikomur, vendar glede jezika in krščanskih nazorov ne popuščamo

Pogovor s Francijem Žnidarjem

Franci Žnidar je od lanskega leta predsednik Zedinjene Slovenije, krovne organizacije, ki povezuje več ustanov in vse slovenske kulturne domove, ki v Argentini izhajajo iz t.i. politične emigracije in so jih gradili v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Pripada generaciji Slovencev, ki so rojeni v Argentini, po poklicu je upokojeni tehnik v elektroniki, zaposlen je bil na državni argentinski in zasebni italijanski šoli, kjer je bil večkrat tudi član ocenjevalne komisije na maturi, ki jo dijaki opravljajo v italijanščini in po italijanskem sistemu, zato da je priznana tudi v Italiji. V ta namen prihaja pet komisarjev iz Italije, trije pa so Argentinci.

Sicer pa je Žnidar od mladih nog aktiven član slovenske skupnosti, najprej v mladinskih organizacijah in v Slovenskem domu Carapachay, kjer deluje še danes. Bil je tudi eden redkih slovenskih argentinskih skavtov. Večkrat je spremljal slovenske dijake, ki obiskujejo sobotni srednješolski tečaj, na večtedensko potovanje, ki ga imajo po opravljeni maturi. Do leta 1991 so se podajali v Bariloče, po demokratizaciji Slovenije pa v matično domovino. Spremljal jih je tudi letos, ko so obiskali tudi naše zamejstvo in drugič nastopali na Števerjanskem festivalu.

Franci Žnidar je oče treh odraslih otrok, hči Alenka živi že dve leti v Sloveniji in svojo prihodnost vidi v domačih krajih svojih dedov.

V zelo prijetnem in večurnem klepetu ob Ljubljani smo se pogovorili o marsičem. V svojih podajanjih je jasen in neposreden, ko je treba brez olepševalnih pridevnikov.

Pogovor smo začeli pri splošni definiciji tega, kaj pravzaprav je in kaj predstavlja krovna organizacija Zedinjena Slovenija.

► Zedinjena Slovenija je organizacija, ki ima v naši skupnosti koordinatorsko in predstavniško funkcijo, povezuje delo naših domov, ki se nepretrgoma vije šest desetletij na različnih področjih. Nadaljuje poslanstvo Društva Slovencev, ki je bilo ustanovljeno leta 1948, da bi povežalo slovenske begunce, ki so iz avstrijskih in italijanskih taborišč prišli v Argentino. Zedinjena Slovenija je bila formalno ustanovljena leta 1962, člani odbora odgovarjajo za področne referate, med temi so kultura in prosveta, šolstvo z osnovnošolskimi in srednješolskim tečajem, mladina, kar nekaj pozornosti namenjamo pripravi tednika Svobodna Slovenija, ki izhaja že 70 let. Tednik je v še okupirani Sloveniji ustanovil leta 1941 Miloš Stare, ki je bil tudi njegov lastnik. Po njegovi smrti je časopis prešel pod okrilje Zedinjene Slovenije. Izhajanje tednika je

zahtevno delo, sicer pa ima to nalogo, da povezuje Slovence, ki so raztreseni po Argentini. Nekaj izvodov prihaja tudi v Slovenijo in v zamejstvo, na Koroško, v Trst, nekaj jih pošiljamo po svetu. V njem poročamo o dogajanju v naši skupnosti, del namenjamo vestem iz Slovenije, več je tudi zanimivosti, ki se nas neposredno tičejo, od osebnosti, ki so dosegle posebne cilje, do analiz aktualnih tematik in drugih zapisov.

► **Za kaj skrbi Zedinjena Slovenija pri časopisu?**

► Urednik tednika je Tone Mizerit, ki je diplomirani časnikar in skrbi, da časopis izhaja redno. Nekatere članke piše sam, nekateri člani naše skupnosti poročajo o dogodkih, ki potekajo po naših domovih, Zedinjena Slovenija skrbi v glavnem za upravo in finance časopi-

sa, je dejansko založnik, da tednik finančno preživi, pa je temeljnega pomena prispevek, ki ga prejemo iz Urada Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

▷ **Kakšno naklado pa imate?**

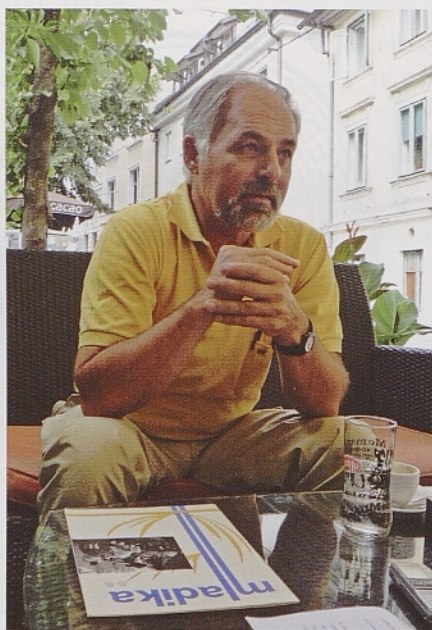
► Tiskamo približno 500 izvodov, kakih 400 jih razdelimo po naših družinah z raznašalci. Svobodno Slovenijo naročajo in berejo predvsem starejši člani naše skupnosti, težko pridemo do mladih bralcev. Nizka naklada prinaša visoke stroške za tisk. Če bi nas Republika Slovenija ne podpirala, bi časopis že zaprl. Sicer pa razmišljamo, da bi čimprej znižali stroške, mogoče tudi da bi s spremenjenim formatom sami tiskali časopis. Kar nekaj besed je že bilo o možnostih, ki jih nudi digitalna izdaja, vendar se zanj zaenkrat ne ogrevamo. Dejstvo je, da s težavo pridemo do novih naročnikov, pa čeprav smo temu namenili več kampanj. "Oviro" predstavlja slovenščina, ki je že moja generacija vsakodnevno več ne bere. Še toliko bolj to velja za mlade, ki redno več ne berejo slovenskih tekstov. Skratka, vse rešitve ostajajo odprte, nekaj pa bomo v kratkem ukrepali.

Zavedamo se dejstva, da je Svobodna Slovenija zadnji zdovski splošni tednik, ki se tiska v slovenskem jeziku. Zaenkrat ne popuščamo možnosti, da bi časopis odprli španščini, saj ta pot vodi le navzdol. Trudimo se, da bi čimveč družin govorilo in bralo slovensko.

Sicer pa vpliva na nizko naklado časopisa tudi dejstvo, da so vsi oglasi, ki jih preberete v Svobodni Sloveniji, objavljeni tudi v Oznani, ki je ravno tako tednik in izhaja 64 let, zanj skrbi dušnopastirsko središče in ga berejo vsi, tudi ker je brezplačno. Za naš časopis pa morate plačati naročnino.

Franci Žnidar med pogovorom v Ljubljani.

▷ **Ali Zedinjena Slovenija povezuje tudi Slovence, ki živijo v drugih predelih Argentine?**

► V naše koordinatorsko delo spadajo tudi sredine iz Bariloč in Mendoze, vendar je zaradi velikih razdalj povezava z njimi težja, tako da imata omenjeni slovenski skupnosti bolj avtonomno delovanje. Osredotočamo se v glavnem na domove in organizacije, ki so prisotni v Velikem Buenos Airesu. Predstavniki iz Bariloč sodelujejo z nami pogostejše, skupnost iz Mendoze pa bolj občasno. S formalnega vidika pa vsi spadamo pod Zedinjeno Slovenijo.

▷ **Kdo so pravzaprav člani krovne organizacije?**

► V glavnem gre za društva. V Buenos Airesu imamo šest slovenskih domov, to so Slovenska pristava, Hladnikov dom, Naš dom, Slomškov dom, Slovenski dom Carapachay, Slovenski dom San Martin, nakar sta tu Slovenski dom iz Mendoze in Slovensko planinsko društvo Bariloče.

Za bolj razčlenjeno razumevanje delovanja naše skupnosti moramo spregovoriti tudi o Medorganizacijskem svetu, ki je bolj razširjeno telo in je nastal pred 50 leti. V njem so ob omenjenih domovih tudi Slovenska kulturna akcija, Dušnopastirska pisarna, Zveza slovenskih mater in žena, mladinske organizacije s Slovensko fantovsko zvezo, Slovensko dekliško organizacijo, mladci in mladenkami.

V razširjeni obliki se sestajamo petkrat na leto, približno vsaka dva meseca, zato da uskladimo datume dogodkov in nekatere skupne vsebine. Če katera od ustanov potrebuje pomoč, ker pripravlja pomembnejši dogodek, si med seboj pomagamo. Delujemo v zelo lepem vzdušju, se dobro razumemo, saj se poznamo in vemo, kaj zmore vsaka ustanova. Medorganizacijski svet nima predsednika in vodstva, seje skliče predsednik Zedinjene Slovenije. Po potrebi skličemo tudi izredne Medorganizacijske svete, ko pripravljamo posebna srečanja, obiske iz Slovenije ali dobimo novega veleposlanika. Takrat na sejo pride tudi do 60 ljudi, za vsako ustanovo po dva predstavnika, pa tudi voditelji zborov, režiserji, javni delavci.

▷ **Kaj pa samo delovanje Zedinjene Slovenije?**

► Odbor se sestaja v Slovenski hiši, torej v osrednjem domu v Buenos Airesu. Dušnopastirsko središče nam daje v najem dve sobi, prostor za arhiv, in če

Spominska maša za žrtve revolucionarnega nasilja (Foto Marko Vombergar).

to potrebujemo, tudi dvorano. Seje Medorganizacijskega sveta pa krožijo, vsakokrat so v drugem domu, tako da se vsak čuti del organizacije.

Odbor Zedinjene Slovenije je izvoljen za dve leti, v odboru so predsednik, dva podpredsednika, tajnik in blagajnik, kulturni referent, referenti za mladino, šolstvo, tisk, za arhiv in gospodar ter delegat dušnopastirstva. Na vsaki seji se zbere približno 10-12 rednih članov. Sestajamo se enkrat na mesec.

► **Za kakšne dogodke pa skrbite vi neposredno?**

► Zedinjena Slovenija ima na skrbi tri pomembne prireditve, dve sta v mesecu juniju, in sicer na prvo junijsko nedeljo je spominska proslava za pomorjene domobrance in druge žrtve med in po drugi svetovni vojni, konec junija pa prirejamo dan slovenske državnosti. Tretja prireditev je najpomembnejša prireditev slovenske skupnosti v Buenos Airesu, in sicer Slovenski dan. Omenjene tri prireditve so v organizaciji Zedinjene Slovenije ob pomoči domov in posameznikov.

Zedinjena Slovenija odgovarja tudi za pripravo šolske kolonije, ki je vsako leto meseca januarja, ko je pri nas poletje in se otroci osnovnošolskih tečajev odpravijo v Cordobo, ki je oddaljena 700 km od Buenos Airesa. Priprave za kolonijo stečejo že avgusta, treba je določiti vodstvo in pomočnike ter iskati sponzorje.

► **Kaj pa vloga Zedinjene Slovenije pri sobotnih šolah?**

► Za osnovnošolske tečaje, ki so sobotni dopolnilni šolski tečaji v slovenskem jeziku, odgovarjamo direktno, spričevala, ki jih učenci

prejmejo po osemletnem obiskovanju, podpiše Zedinjena Slovenija. Krovna organizacija nastavlja tudi ravnatelj ali ravnateljico oz. voditeljico šole. Vsako soboto je skoraj 100 prostovoljnih učnih moči angažiranih v naših osnovnih šolah. Pod vodstvom Alenke Prijatelj Schiffrer to odlično teče. Potrebno je nemalo koordinacije, saj v katerem od domov pogosto zmanjka kakšna učna moč in jo je treba nadomestiti s primerno osebo. Usklajevati je treba program, ki se izvaja v vseh šolah, in teh je šest v samem Buenos Airesu, nakar sta tisti v Bariločah in Tucumanu. Vsi prejmejo naša spričevala in sledijo programu, ki se koordinira skupno. Šolstvo je vedno pred novimi izzivi. Mendoza pa na tem specifičnem področju z nami ni povezana.

► **Zadolženi ste menda tudi za pripravo učbenikov in drugega gradiva.**

► Drži, čeprav se glede teh izbir srečujejo v glavnem učiteljice, ki imajo nalogo, da posodablajo in urejajo potrebno gradivo, tudi literaturo. Iz Slovenije prihaja vedno več knjig, ki si jih nabavimo vsako leto, saj postopno izgublajo ideološki pečat, ki je bil za nas nesprejemljiv. Veliko pa ohranjamo tudi svojega gradiva, tistega, ki so ga naši učitelji in profesorji prinesli še iz taborišč in smo ga uporabljali v vseh teh desetletjih.

Naj povem, da imamo pri učiteljskem kadru več profesionalnih učiteljic, ki poučujejo v argentinskih šolah in same prevajajo ali prilagajajo za naše učbenike tudi argentinske vsebine. V Argentini se je naprimer pripravil učbenik *Zdomski živ žav*, ki ga uporabljajo v 4. in 5. razredu.

► **Kaj pa glede srednješolskega tečaja?**

► Pri tem nimamo velikih zadolžitev. Osnovne šole imamo v osmih domovih in je potrebna, kot sem rekel, koordinacija. Srednješolski tečaj pa je eden v Buenos Airesu Marka Bajuka in v Bariločah Vojka Arka. Voditeljica poroča na vsaki seji Zedinjene Slovenije o novostih, programu, stikih s Slovenijo, tečaj pa je dejansko avtonomna ustanova, ki spada pod okrilje Zedinjene Slovenije.

Poletna kolonija slovenskih otrok 2012 v Domu Rudolfa Hanželiča v Cordobi (Foto Mirjam Mehle Javoršek).

Slovenski dan: slavnostni nagovor predsednika ZS Francija Žnidarja (levo) in vsi nastopajoči ob zaključku kulturnega programa (desno, foto Marko Vombergar)

▶ **Večkrat je bil tudi govor o tem, da bi ustanovili zasebno šolo v slovenskem jeziku.**

▶ O tem se je razmišljalo tudi že zelo konkretno, prišli smo tako daleč, da smo razmišljali, kako bi prilagodili naše programe argentinskemu sistemu, da bi prišli do državnih podpor. Še najbolj se je s tem ukvarjal bivši slovenski veleposlanik profesor Tine Vivod. Vendar je tu glavni problem geografskega značaja, saj je slovenska skupnost raztresena po mestnih predelih, ki so med sabo oddaljeni, in je nemogoče najti skupno lokacijo, kamor bi lahko vsi peljali svoje otroke v šolo. Ni le problem oddaljenosti v kilometrih, temveč kaotične vožnje po mestu, ki je ob osmih zjutraj nekaj nemogočega. Zato da bi vsem ustrezala, bi morala biti šola nekje v središču mesta, za starše pa bi to pomenilo vsaj enourno jutranjo stresno vožnjo.

V Mendoza jim je sicer uspelo, da so ustanovili privatno dvojezično šolo, vendar je mesto pod Andi bistveno manjše.

▶ **Kako pa je organizirano šolstvo drugih narodnih skupnosti v Argentini?**

▶ Druge skupnosti nimajo sobotne oblike šolanja, kakršno poznamo mi. Nemci, Angleži in Italijani, ki so številčnejši, premorejo privatne šole, ki so odprte od ponedeljka do petka. Priznajo nam sicer, da na tak način lahko bolje izpopolnijo jezikovno znanje in obdelajo predmetnik, nimajo pa tega, kar imamo mi, in sicer idealizma, ki nam daje posebno moč. To povem iz osebne izkušnje, ker sem sam poučeval v italijanski zasebni šoli. Slovenci žrtvujemo svoje vikende in smo zato tudi skupnost, ker preživimo skupaj sobote in nedelje, kar ima za druge poseben čar. Ostali imajo šolo med tednom, ob koncih tedna pa so vsak po svoje in se ne družijo.

▶ **Kako pa vaši sodržavljanji ocenjujejo to vaše "početje"?**

▶ Argentina ima poseben odnos do tujcev in priseljencev. Je država, ki je vedno iskala imigrante, predvsem evropske, ki so zelo čislani. Če pobrsimate po seznamih

intelektualnih poklicev, od zdravnikov do odvetnikov, inženirjev in profesorjev, boste zasledili v glavnem evropske priimke. Argentina nas ceni, ne pozna rasizma, našim domovom so oblasti naklonjene, ne plačujemo davkov na nepremičnine, ki bi sicer bili zelo visoki. Skoraj vsaka občina prireja v mesecu septembru dan emigrantov in vabi vsako skupnost, da sodeluje pri prireditvi, ki jo pripravijo sami Argentinci. Na takih dogodkih smo vedno prisotni s svojimi predstavniki in nastopajočimi.

▶ **Kako sodelujete s slovenskim veleposlaništvom?**

▶ Stiki so od osamosvojitve Slovenije dalje redni in zelo dobri. Veleposlanik je v zadnjem obdobju skoraj vedno prisoten na naših srečanjih, zelo rad prihaja, v besedi smo si iskreni in kaže veliko razumevanja za našo skupnost.

▶ **Kako pa je z odnosi z drugimi skupnostmi Slovencev, ki so prisotne v Buenos Airesu, od Primorcev do Benečanov?**

▶ Zadnje čase so naši stiki bolj slučajni, redno jih sicer vabimo na naša srečanja, vendar je glavna težava v tem, da so naše prireditve v slovenskem jeziku, ki ga oni – razen starejših – več ne obvladajo. Ko so pred časom obiskovali naše domove, je bilo to očitno, tako da so obiski nato postajali vedno redkejši.

Imamo pa tudi zanimiv primer slovenske skupnosti v Rosariu, kjer se je staronaseljencem po letu 1991 zavest ponovno prebudila. Podobno velja za skupnost, ki deluje v mestu Parana v provinci Entre Rios, kjer so Slovenci prisotni že od leta 1880, ko so se tja selili v glavnem Brici. V naslednjih desetletjih so se "izgubili", po osamosvojitvi Slovenije pa jih je odvetnik Carlos Cesar Bizaj tako navdušil za slovenske korenine, da so ustanovili društvo, začeli s šolo, s folkorno skupino, okrepili so stike z veleposlaništvom. Pokazali so tudi željo, da bi se pobratili z našo emigracijo, njihovi mladi večkrat obiskujejo naše prireditve in upamo, da se bodo odnosi še okrepili.

Naša organizacija ne zapira vrat nikomur, vendar glede jezika ne popuščamo ter ostajamo zvesti krščan-

Slovenski dan: Slovesna sv. maša (Foto Marko Vombergar).

skim nazorom. Če bi popustili, bi nas bilo že zdavnaj konec. Kdor se želi vključiti v naš ritem, je sprejet z odprtimi rokami.

▷ **Kako pa ohranjate ta ritem?**

▶ Edini recept je v tem, da se slovenščina uporablja doma. Če je prisotna v družinskem življenju, se pri otroku pozna. Na žalost tudi mladi pari, predvsem zaradi komodnosti, ker se jim ne da vzeti slovar v roke, ko jim zmanjka slovenska beseda, popustijo. Pri nekaterih otrocih pa imamo tako krasno slovenščino, da se jih marsikatera učiteljica zaradi nivoja jezika prav boji.

▷ **Kaj pa glede maturantov, kako so se spremenila potovanja RAST-i, odkar prihajate v Slovenijo?**

▶ Vse izkušnje so bile bogate. Ko smo pred letom 1991 potovali v Bariloče, je bilo lepše zaradi jezika, saj so se takrat mladi med sabo še pogovarjali v slovenskem jeziku. Danes se to dogaja zelo porekdo, v glavnem govorijo v španščini. Ker pa po letu 1991 potujemo v Slovenijo in vidijo, da je slovenščina živ jezik, se njihov odnos do jezika precej spremeni.

Druga razlika je v sami obliki potovanja. Pred 30 leti smo bili navdušeni, da smo lahko šli v Bariloče, dva tedna smo hodili po hribih, taborili v šotorih. Od leta 1991 prihajamo v Slovenijo, tu živimo v prijetnih dijaških domovih, skoraj hotelih, vozimo se v avtobusih, Slovenija nas sprejema.

▷ **Kar nekaj maturantov se nato odloči za selitev v Slovenijo, temu pravite še vedno "vračanje", pa čeprav je to že druga ali tretja generacija, rojena v Argentini. Kako gledate na ta proces?**

▶ Največ se jih odloča okoli 25. leta starosti, ko definirajo svojo življenjsko pot. V Slovenijo pridejo, da bi nadaljevali ali začeli študij, saj so za študente velike ugodnosti. Vsakokrat ko pridem v Slovenijo, srečam nekaj novih argentinskih obrazov. Zelo redki so primeri tistih, ki se nato vrnejo v Argentino.

K odločitvi mogoče botruje tudi splošna slika v Ar-

gentini, ki je z družbenega in gospodarskega vidika slabša kot v Sloveniji. Več je kriminala, mamil, država ni učinkovita, problem varnosti je hud, saj te lahko ubijejo, zato da ti ukradejo prstan ali celo telovadne copate. Ko mlad človek vidi, da sta v Sloveniji še vedno red in spoštovanje do bližnjega, se lažje odloča. To velja za mlade.

Za srednje in starejše generacije je težje, ker so vezani na službe, imajo družine tudi s starejšimi člani. Če se družina ne odseli iz Argentine, ko so otroci še v osnovni šoli, kasneje tega ne bo storila.

Osebnostno se veselim, ko zvem, da se je kdo odločil za življenje v Sloveniji. Če so bili naši starši prisiljeni, da so zapustili domovino, in se danes njihovi potomci vračajo, je to zgodba z najlepšim koncem. Sloveniji se dejansko vrača to, kar ji pripada. Sicer za nas to pomeni tudi obubožanje skupnosti, kar je seveda boleče, vendar vseeno lahko rečem, da prevladujejo pozitivna čustva.

▷ **Ohranjate stike s člani, ki so se preselili v Slovenijo ali drugam?**

▶ Ne, na institucionalni ravni jih nimamo. Ostajajo sicer naročniki dušnopastirskega tednika Oznaniła ali Svobodne Slovenije. Stiki so le na osebni ravni.

▷ **Posebnost argentinskih Slovencev je tudi v tem, da na slovenskih tleh radi pokažejo tudi svojo argentinsko dušo. Ohranjajo španska imena, srečujejo se pri španskih mašah ipd.**

▶ Naša patriotična čustva so močna. Argentina jih je morala kultivirati, zato da je lahko mlado državo ohranila združeno ob pritokih tolikih narodov in ljudstev. Do argentinske zastave in himne čutimo globoko spoštovanje. Ob državnem prazniku izobesimo na naših domovih argentinske zastave, ko zaigrajo himno, vstanemo. V šolah se vsak dan dviga zastava, otroci pojejo koračnico. Argentina je dala našim staršem možnost, da so se v nekaj letih nanovo postavili na noge, Argentinci so jih spoštovali.

Ko sem služil vojaški rok in smo na dan zastave, 20. junija, prisegli in je godba zaigrala himno, sem jaz, potomec tujcev, jokal. Ko je Anglija napadla Argentino zaradi Malvinskih ali Falklandskih otokov, smo bili Slovenci pripravljeni braniti otoke tudi z življenjem. Ko smo jih izgubili, smo se jokali in bili žalostni.

Dejstvo je, da smo Slovenci in Argentinci, tu smo se rodili, odraščali in živimo, naše preganjane prednike je ta država dobro sprejela, Argentina je zato zelo pomemben del naše duše. Tudi za tiste, ki se odselijo.

▷ **Koliko argentinskih Slovencev, ki so tudi slovenski državljani, se udeležuje volitev na buenosaireskem veleposlaništvu?**

▶ Za zadnje parlamentarne volitve se je na veleposlaništvo podalo nekaj več kot 1.000 volivcev, glasov je bilo še nekaj sto več, saj nekateri volijo tudi po pošti. Referendumov se udeležuje približno 600 volivcev.

Volilna pravica je v Argentini prava dolžnost. Volilna udeležba pri nas dosega 80%, tudi zato ker so predvidene kazni, če se volitev ne udeležuješ. Sicer se kazni malo aplicirajo, vendar možnost, da bi državni uslužbenec imel kakšno sitnost ali da se ti ustavi kak postopek, teoretično obstaja.

▷ **Zakaj ne sodelujete v argentinski politiki?**

▶ Vse naše energije posvečamo slovenski skupnosti. Vsakdo izmed nas je vsaj v treh odborih, pri pevskem zboru, pri domu, pri odboru staršev za šolstvo pa še drugje. Če pa ima kdo še kaj časa na razpolago, ga takoj angažirajo.

Argentinska politika ni privlačna, zelo težko se je vanjo vključiti. Ni čista, če izhajaš iz krogov z dobro formacijo, si discipliniran in pošten, te takoj potlačijo.

▷ **Kako pa je z duhovno oskrbo? Duhovniki so (bili) hrbtnica argentinskega čudeža.**

▶ Danes imamo le dva duhovnika, ki se v celoti posvečata slovenski skupnosti in ji nudita v vsakem domu slovensko mašo. Za šest domov to pomeni tri nedeljske maše na vsakega duhovnika. Dodajmo še, da je teh šest domov raztresenih po mestu v razdalji 30 ali 40 km s hudim prometom. V preteklosti smo bili navajeni, da je duhovnik tudi živel s skupnostjo, kar je danes nemogoče. Katehetov nimamo več, imeli smo jih še pred 10 leti. Imamo katehistinje, mame, ki so sprejele to službo, saj smo v glavnem izgubili duhovnika, ki je pripravljaval otroke na zakramente. Omenjenim duhovnikom priskočijo na pomoč tudi slovenski dušni pastirji, ki delajo v argentinskih župnijah. Danes smo na meji. Če se karkoli zgodi, bodo naši domovi ostali brez redne slovenske maše oz. jo bodo imeli enkrat ali dvakrat na mesec. Taka je pač situacija, vendar žal to velja tudi za Slovenijo in celo Evropo.

▷ **Kako pritegnete mlade, da se po maturi še angažirajo v domovih?**

▶ Z veliko težavo, večkrat smo neuspešni. Tudi v tem primeru je bistvene važnosti družina. Nekateri ostajajo pri pevskem zboru ali v gledališki skupini, individualno sodelujejo pri proslavah, skušamo jih pritegniti kot voditelje v Cordobski koloniji. Če so glasbeno nadarjeni, jih vabimo, naj sodelujejo na Pevskem glasbenem večeru, ki ga prireja osrednja mladinska organizacija v mesecu maju in ima veliko udeležbo, športnike vabimo, da prevzamejo trenerska mesta, dekleta, da se angažirajo kot učiteljice v sobotnih osnovnih šolah. Običajno se vračajo v slovenski dom, ko dorastejo, imajo otroke in dru-

žino. Včasih jih nagovori tudi argentinski partner, saj Argentinci občutijo v naših sredinah vrednote, ki so drugje manj prisotne. Tudi če otroci obiskujejo elitne privatne šole, pride trenutek, ko dojamejo, da tam takih vrednot ni in ob vikendih pridejo k nam. Naučijo se nekaj slovenščine, da lahko spremljajo naše dogodke. Mi sicer ne nudimo tečajev slovenskega jezika tistim odraslim, ki slovenščine ne obvladajo, je pa lektorat slovenščine na buenosaireški univerzi, ki ima štiri nivoje in je vedno nabito poln.

▷ **V mladih letih ste bili navdušen skavt. Pri nas na Goriškem in Tržaškem je ta organizacija med mladimi v katoliških krogih najbolj razširjena. Kaj bi povedali o slovenskem skavtizmu v Argentini? Zakaj se gibanje ni razvilo in razširilo?**

▶ Skavt sem postal leta 1968, ko je bilo skavtizma skoraj konec, voda izvidnikov smo imeli v našem domu Carapachay in v domu San Martin, ni nas bilo veliko, taborili smo skupaj v Cordobi in v Jauregui. Duša slovenskega skavtizma v Argentini je bil Marijan Trtnik, on je tudi skrbel za revijo Skavtska pota, ki je izhajala nekaj let, uredil je ciklostiliran priročnik, ki ga je prilagodil Južni Ameriki. Ko se je v šestdesetih letih delovanje slovenske skupnosti začelo postavljati na noge v obliki domov, je obstajala velika bojazen, da bi se izgubila enotnost in bi se skupine frakcionirale. Skušali so čim bolj centralizirati dogajanje v Slovensko hišo, tu pa je bila pozornost predvsem na Katoliški akciji. Ko je Marijan Trtnik umrl, skavtizma že ni bilo več, da bi ga ponovno oživel, pa je bilo nemogoče, ker se je postavljaval problem sobotnih popoldnevov. Delovanje skavtov bi se namreč krilo s sobotno osnovno in srednjo šolo.

▷ **Kako pa slovenska skupnost poskrbi za starejše?**

▶ Razpolagamo z Rožmanovim domom, v katerem je osebje sicer argentinsko, vendar je vodstvo slovensko. V zadnjih letih se je precej spremenil, vanj je investiral

Nastop maturantov Rasti XLI na Števerjanskem festivalu 2012 (Foto Aleš Brecelj).

Pročelje Slovenskega doma Carapachay.

podjetnik Herman Zupan, zanj skrbi danes fundacija in je na zelo visokem nivoju, tako da je za marsikoga predrag. V njem je več Argentinec kot Slovencev. Lazaristi so imeli tudi starostni dom za Slovence v Lanusu. Zanj so skrbele slovenske sestre, ki pa so bile pred nekaj leti poklicane v Ljubljano. Ta dom je danes odprt vsem.

▷ **Vaša družina izhaja iz doma Carapachay, v njem ste bili tudi predsednik, Vaš oče je bil med ustanovitelji. Kaj bi povedali o tem slovenskem domu?**

► Pobudnik skupnosti v Carapachayu je bil duhovnik Albin Avguštin, ki je umrl leta 2000, star 90 let. Bil je idealist, znal je družiti ljudi, veliko je naredil za skupnost. Bil je naš katehet, ima veliko zaslug, da se je v Carapachayu vse začelo.

Dom je bil ustanovljen leta 1960, bil sem še otrok, ko so ga začeli graditi. Spominjam se, kako smo na večjo površino, ki je bila še zaraščena z visoko travo, prinesli opeke in gradbeni material, začeli kopati jarke. Veliko je bilo navdušenja, naš cilj je bil, da bi čim prej zgradili slovenski dom, da bi v njem zaživele slovenska osnovna šola, prireditve, slovenske maše. Vse moči so bile vložene v gradnjo in v organizacijo doma, danes pa je glavnina našega dela usmerjena v to, da se v njem ohranja slovenščina, ne le pri mlajših, temveč tudi pri moji generaciji. Seje še vedno potekajo v slovenskem jeziku, pojemo in nastopamo v slovenščini, ko pa greš v kavarno, se pogovor preusmeri v španščino, najboljši vici so v španščini.

▷ **Katera dejavnost najbolj pomaga pri ohranjanju jezika?**

► V teh letih je zrasla močna gledališka skupina, na katero smo zelo

ponosni. Zelo uspešna je tudi folklorna skupina, sicer pa smo znani po tem, da imamo kar nekaj muzikantov. Iz Carapachaya, ki je v Buenos Airesu najmanjši slovenski dom, izhaja kar nekaj ansamblov. Naša slovenska osnovna šola je v tem trenutku zelo majhna, saj šteje le 8 otrok. Starši učencev so v glavnem dvojezični in doma se ne pogovarjajo v slovenščini, kar se pri nivoju jezika pozna. In sobotna šola je v takih primerih zdaleč premalo.

Sicer pa je naš dom kar nekaj let spal. Moja generacija je bila šibka, v odboru so bili starejši in naenkrat zelo mladi člani, v zadnjih letih smo ta preskok omilili.

▷ **V kolikšni meri je osamosvojitve Slovenije upočasnila asimilacijo?**

► Prav gotovo je upočasnila trend, ki je za vsako zdomsko skupnost neizbežen. Pred osamosvojitvijo Slovenije sem že marsikoga poslušal, kako je pravil, da je ves trud, ki ga vlagamo v delo za skupnost in v slovenskih domovih dejansko brez pravega smisla, od matične domovine smo preveč oddaljeni, Slovenija nas ne mara.

Po letu 1991 smo dobili novo motivacijo, da smo z delom nadaljevali, nekateri nanovo začeli, tretji se ponovno približali. Za mlade maturante je potovanje v Slovenijo velika motivacija. Ko jih pelješ po Ljubljani, so očarani, ravno tako na izletih. Ko obiščejo sorodnike, s katerimi se lahko pogovarjajo le v slovenskem jeziku, bi kar tam ostali.

Naše učiteljice obiskujejo vsaki dve leti izpopolnjevalne tečaje. Slovenske skupine, ki vedno pogosteje prihajajo na obisk v Argentino, so tudi pomembna novost zadnjih dveh desetletij in nam vlivajo novih energij. Pa tudi dejstvo, da se naši zbori in organizacije lahko podajo na turnejo v Slovenijo, to so enkratna doživetja, neizbrisni spomini.

Naša politična emigracija se je dejansko končala z demokratizacijo in osamosvojitvijo Slovenije. Sedaj je ideologije bistveno manj, pomembno je predvsem, da ohranimo slovenski jezik. Seveda želimo, da so tisti, ki potujejo v Slovenijo, pripravljeni učinkovito odgovoriti na pet – šest ključnih vprašanj glede preteklosti, če pride do kratkega stika glede teh tematik. Ideološki članki so pri nas postali redkost. Na preteklost, zaradi katere živimo pod Južnim križem, in ne v matični domovini, sicer ne pozabljamo, vendar so naše skrbi danes druge.

Franci Žnidar nagovarja prisotne na letošnjem Srečanju treh Slovenij na Svetih Višarjah (Foto Aleš Breclj).

Nataša Stanič

Romantična Indonezija

Indonezijski otoki so mi bili vedno nek odmaknjen romantičen svet. Verjetno se namenoma nisem trudila, da bi jih geografsko ali politično identificirala, ker bi mi to uničilo predstavo o večnem soncu, bučnem oceanu, bujnem zelenju, mavričnih barvah, hipnotični glasbi in bog ve o čem še vsem. Tudi preden sem se končno odpravila v tiste kraje, se nisem poglobljala v zgodovinske informacije, da mi ne bi te s svojo često kruto realnostjo uničile vznemirjenosti pričakovanja. Seveda nisem bila popoln ignorant, ampak še zdaleč ne tako podkovana kot ostalih devet članov skupine, s katero sem potovala. Takoj pa moram dodati, da je bilo to, še preden so se začeli grozotni teroristični napadi – ne zgodovinska krutost, ampak krutost današnjega sveta. Ne bi mi vzbudili strahu, ampak verjetno uničili iluzije.

V enem prejšnjih člankov sem že omenila, da sem na eksotična potovanja običajno lahko odhajala le okrog božiča in novega leta. Dolgi poleti me niso nikoli utrudili, pa naj so trajali dvanajst ur ali pa še več. Kakšen blažen občutek, ko so se v Singapurju odprla vrata letala in sta v kabino kar puhnila toplota in sončna svetloba, medtem ko sem se v Evropi vkrcala v meglenem mrazu in morda celo dežju ali snegu.

Republika Singapur je mestna država, najmanjša v jugovzhodni Aziji, a ena najbogatejših na svetu. Mesto slovi tudi po tem, da je menda najčistejše na svetu. Za smet, ki jo odvržeš po tleh, te lahko doleti globa 50 singapurskih dolarjev. Ponaša se z najbolj luksuznimi hoteli, ureditev samo enega javnega parka, precej futurističnega, je menda preseгла milijardo

dolarjev, za ljubitelje nakupovanja je ponudba neizčrpna, kakor tudi za ljubitelje vseh mogočih in nemogočih zabav.

Mene je pa bolj zanimalo, če bi morda še kje našla ostanek vzdušja, ki sem se ga spominjala iz romanov Somerseta Maughama. Seveda sem poiskala legendarni Hotel Raffles, ki se imenuje po ustanovitelju Singapurja Sir Stamford Rafflesu. Kljub temu, da je močno renoviran, mu z malce fantazije tudi »moderna patina« ni mogla odvzeti videza minulih časov. Morda sta k temu vdajanju v romantiko preteklosti pripomogla tudi kozarec ali dva singapurskega slinga. To je nadvse pitna mešanica gina, češnjevega likerja, benediktinca in svežega ananasovega soka. Menda si ga je izmislil in prvič serviral tam okrog leta 1915 točaj v Long Baru tega hotela. Seveda je Long Bar ena mnogih »antičnih« atrakcij hotela, kakor je tudi Tiffin Room, kjer se je celo meni, ki nisem pretirana ljubiteljica angleškega čaja, zdel popoldanski čaj z vsemi pritiklinami prav slasten.

Neskončno rada imam orhideje, čeprav imam pri gojenju teh rož s skoraj človeškimi obrazi precej klavrne uspehe. Zato se mi je zdel botanični vrt orhidej v enem od predmestij kot pravljica. Na tisoče in tisoče teh čudovitih rož, različnih vrst, oblik, velikosti in barv, ki so rastle v različno osvetljenih prostorih, je bilo preprosto magičnih – kot bi oddajale nek nenavadno intenziven občutek življenja.

Iz Singapurja smo šli še na Borneo, Javo, Bali in Sulawesi. Med otoki smo potovali z letalom in te vožnje so potrdile moje romantične predstave. Ko smo mir-

Levo: na poti do »dolge hiše« na Borneu; desno: ples pred »dolgo hišo«.

no pluli skozi modro nebo in pod seboj gledali na zelena otočja riževih polj in gozdov, ki jih je obkrožal turkizno moder ocean, se mi je zdelo, kot da je to čas za molitev.

Ker običajno začenjam opis krajev s takšnimi ali drugačnimi dimenzijami, bom šla pri Borneu v višino, saj je tretji najvišji otok na svetu, katerega najvišja točka se dvigne do 4095 metrov višine. Otok je imel burno zgodovino, za katero so bili odgovorni tako kolonialisti kot domača plemena in katera se še do današnjega dne ni umirila. Administrativno si danes otok delijo Indonezija, Malezija in Brunej. Nekoliko se bom oddaljila od naslova »Romantična Indonezija«, kajti tu smo se kretali le po malezijskem delu otoka.

Glavno mesto Kuching leži ob reki Sarawak. Čeprav je veliko in moderno, je vendar ohranilo počasnejši tempo življenja. Presenetljivo lepo je ohranjen stari del mesta, ker med drugo svetovno vojno ni utrpel velikega razdejanja, in še kar je bilo porušenega ali poškodovanega, je bilo zelo avtentično renovirano.

Višek postanka na Borneu pa je bil obisk ene »dolgihi hiše« v džungli. To so zares dolge zgradbe na koleh, ki z lahkoto kljubujejo poplavam. Ker so tako visoko dvignjene od tal, lahko zrak cirkulira okrog stavbe in jih »klimatsko« hladi. Tretja prednost take gradnje pa je v tem, da so domače živali v ogradah med koli bolj varne. Edino prevozno sredstvo do našega »hotela« za nekaj naslednjih dni so bili čolni, saj je v tistem predelu reka Skrang edina pot v džunglo. Menda sva bila v čolnu samo dva s krmarjem. Ko se po kakšni uri tako privadiš brnenju motorja, da ga več ne slišiš, začneš poslušati glasbo pragozda. To je nekakšna kombinacija tišine, rahlega valo-

Lov s puščico v gozdu Bornea.

vanja vode in tisoče glasov živali in žuželk. Tudi drevesa in zelenje ob rečnem bregu izgubijo monotonost in po nekaj kilometrih začneš razločevati vrste, oblike, barve, in za vsakim zavojem reke je nekaj nepričakovanega.

Po nekaj urah vožnje, med katero nihče ni spregovoril niti besede, smo prišli na cilj. Šele takrat sem opazila – med vožnjo sem bila preveč zaverovana v nenavadno okolje – da so bili tako kot »long house« tudi čolni zelo avtentično narejeni, saj dno ni imelo ravno nepropustne izolacije. Zaradi toplega zraka in izredno visokega odstotka vlage v ozračju sploh ne čutiš, da sediš v luži!

V »dolgi hiši« smo bili gostje plemena Iban. Dolge hiše gradijo oziroma so jih gradili iz povsem praktičnih razlogov. Po eni dolžini je bilo enaindvajset pregrajenih prostorov, kjer so imele družine, ki živijo v tej skupnosti, svoj zasebni prostor, po drugi pa so bili prostori za skupno uporabo, kot na primer podni za sušenje pridelkov, kuhinja in podobno. Nas so nastanili v dveh »sobah«, v eno ženske, v drugo moške. Edina oprema so bile ragoznice, ki so služile kot

postelje. Pomanjkanja osnovnega zahodnjaškega komforta sploh nisi opazil, ker te je povsem prevzela prijaznost in gostoljubnost teh ljudi. Po končanem protokolu dobrodošlice sem šla na ogled hiše. Ker je bila streha nizka, sem z glavo dregnila ob interesantne okraske, ki so bingljali izpod stropa. Prebivalci hiše so z veseljem potešili mojo radovednost in mi povedali, da so to posušene človeške glave! Čeprav je bil na Borneu že v devetnajstem stoletju prepovedan lov na človeške glave, se je ta ogabna tradicija nadaljevala še med drugo svetovno vojno in med vojno v Vietnamu, od koder so menda ameriški vojaki odnašali te trofeje v »civiliziran« zahodni svet. Zvečer smo imeli slavnostno večerjo, pri kateri so nas postregli z okrog dvajsetimi lokalnimi jedmi, ki so bile vse pripravljene na odprtem ognjišču. Pijača je bila pa neke vrste riževino. Tja sredi noči, ko smo zaključili s pojedino, se je začel ples. Joj, kakšen prizor! Okrog trideset domačinov vitkih teles ovitih v živobarvne saronge in peščica »civiliziranih« Evropejcev v kavbojkah in T-majicah, ki smo z nekakšnim disko plesom poskušali posnemati graciozne gibe indonezijskih plesalcev. Seveda smo imeli tudi zanimive debate v angleščini, ki jo je večkrat zelo uspešno dopolnila gestikulacija. S starešino hiše sva se pogovarjala o fiziognomiji različnih ras. Priznala sem, da iz obraznih potez težko uganem starost človeka kake tuje rase. Pritrdil mi je, da je to lahko večkrat problem, a v eni sapi zatr dil, da se pa on nikoli ne zmoti po obrazu povedati, ali ima opravka z moškim ali žensko, kot na primer mene ne bi nikoli zamenjal za moškega! Uh, hvala bogu, vsaj to!

Naslednje dni smo vandrali po gozdu, kjer so nam domačini

kazali stoletja stare veščine, s katerimi so kljubovali, in ponekod še danes kljubujejo, naravi za svoj obstanek.

Preteklost Jave ni nič manj pestra kot zgodovina Bornea. Oblast so si delili hindujski, budistični in islamski vladarji, pa tudi evropskih kolonialistov ni manjkalo. Danes je Java najgostejše naseljen otok na svetu, glavno mesto Džakarta pa vodilno v političnem, gospodarskem in kulturnem življenju Indonezije. Poleg številnih atrakcij, vrednih ogleda, je Džakarta še vedno le eno tipičnih vzhodnoazijskih vele mest, kjer se v limuzinah z zatemnjenimi okni vozi peščica bajno bogate indonezijske elite, na drugi strani najdražjih trgovin se pa začenjajo blatne ulice polne pločevinastih kolib in beračkov. Morda zveni kot nekakšno opravičilo, a priznati moram, da so me potovanja po tretjem svetu nekako utrdila v soočanju z revščino in da kljub tej lahko uživam v lepotah, ki jih nudi tisti svet.

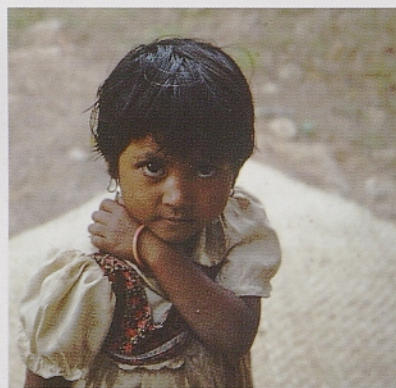
Daleč stran od desetmilijonskega vrveža glavnega mesta leži zamišljeno veličastje budističnega templja Borobudur. Občutek

Tempelj Borobudur na otoku Java.

sem imela, kot da me je preteklost zgrabila v svoj objem. Zgrajen je bil v 9. stoletju med dvema ognjenikoma. Krasi ga 509 kipov Bude, in samo na najvišjem platoju je 72 stup s prav toliko kipi. V nekakšnem ravnotežju z Borobodurjem je hindujski tempelj Prambanan, ki je bil prav tako zgrajen pred tisoč leti. Oba templja sta sedaj pod okriljem UNESCO.

Čarobna mistika Jave je nedvomno utelešena v gamelan glasbi in plesu. V Džogjakarti smo v stari sultanovi palači videli predstavo baleta, ki ga je spremljal gamelan orkester. Zdelo se je, kot da gledaš višek človeške popolnosti. Če bi bil Platon med gledalci, bi moral priznati, da se je mirna eleganca plesalcev močno približevala njegovi ideji plesa.

Deklica na Baliu (zgoraj) in tipična arhitektura templjev (desno).

Bali često imenujejo najlepši otok sveta, njegove ljudi najlepšo raso na svetu in pogosto je bil navdih za številne sentimentalno romantične popevke. Preden sem bila sama tam, sem se skoraj nejevoljno posmihala čustvenim izbruhom njegovih občudovalcev, odkar pa sem ga videla, sem se pridružila njihovim vrstam. Še posebno lep je, če greste tja v dvojce, z nekom, ki se imata rada. Ko se sprehajaš po bleščeče belih plažah, plavaš v modrih valovih oceana, občuduješ sončni zahod nad riževimi polji, se skoraj zbojiš, da je to le privid, ki se bo v hipu razblinil v nič. Ni čudno, da je »otok bogov« dejansko posejan s tisoči majhnih hindujskih svetišč, saj domačini verjetno čutijo, da je edino prav, da se vsak trenutek dneva zahvaljujejo svojim bogovom za lepote, ki so jim bile dane.

Ne samo, da se mi je otok sam zdel kot fata morgana, celo zgodbica s hotelom, kjer smo bili tistih nekaj dni, je nekoliko nenavadna. Agencija, s katero je potovala naša skupinica, nam je rezervirala sobe v povsem novo zgrajenem hotelu, in to na delu obale, ki je bil do takrat še deviško nenaseljen. Arhitektura, če sploh smem uporabiti to besedo, se je popolnoma zčila

z naravno estetiko okolja. Glavna stavba je spominjala na skoraj pravično hišico iz bambusa, jedilnica je bila majhen paviljon z ribnikom v sredini in vsa obraščena z bujnim zelenjem, sobe so bile pa majhne hišice, opremljene samo s pohištvom iz bambusa in batika, v kopalnici pa je bil namesto običajne kadi majhen bazenček, spet obdan s cvetjem, med katerim je čepel zvedavi kipec Bude. Zajtrk so servirali na mizicah ob obali, ker zjutraj sonce in ozračje še nista bila prevroča. Danes, ko se Evropa in svet borita z recesijo in brezposelnostjo, morda ti spomini niso na mestu. Takrat sem bila pa tako prevzeta od tega okolja, da sem naslednje leto spet želela tja. Na moje veliko razočaranje mi je potovalna agencija sporočila, da hotel sploh več ne odgovarja na njihove pozitive o možnosti rezervacij. Kasneje sem sama hotela

poskusiti srečo, a se na svoje veliko začudenje nisem mogla spomniti ne imena ne kraja hotela in še danes ga ne vem več. Ne bom trdila, da imam fenomenalen spomin, da bi pa pozabila nekaj, kar mi je bilo zares všeč, se mi pa še ni zgodilo. Prebrskala sem vse mogoče in nemogoče zapiske in brošure, a brez uspeha. Morda je bilo tako prav, kajti verjetno takih enkratnih doživljanj ni mogoče ponoviti.

Zadnja postojanka je bil otok Sulawesi, ki je na zemljevidu zlahka prepoznan, saj ima izrazito obliko orhideje. Tri dni smo se vozili in hodili po veličastno divji gorski pokrajini in vsaj bežno videli nekaj njegovih običajev. Predel, kjer smo se v glavnem zadrževali, je na jugu otoka in se imenuje Tana Toraja – zemlja Torajcev. To so eni najbolj krutih in odmaknjenih prebivalcev Indonezije, ki jim je lov na glave nekoč pomenil versko in družbeno dolžnost. Dandanes so pri žrtvovanjih bivoli nadomestili človeške glave in samo še kakšnih dvajset odstotkov starejših prebivalcev verjame v obrede svojih prednikov, ostala dežela je pokristjanjena. Ti gorski prebivalci slovijo po svojih nenavadnih hišah, ki so grajene v obliki bivolvih rogov in podobne čolnom ter bogato okrašene z geometričnimi vzorci v črni, rdeči in beli barvi. Legenda pripoveduje, da so nji-

hovi predniki v viharju pripluli iz zahodnega oceana, povlekli čolne na obalo in jih uporabili kot streho nad glavo. Druga zanimivost te lepe, a skorajda grozo vzbujajoče dežele so v skale vklesani grobovi, ob katerih stojijo mojstrsko izklesani kipi pokojnikov. Za pogrebne slovesnosti, ki trajajo tudi po deset dni, je pa težko najti primeri. Pomembnost in bogastvo pokojnika se meri po številu bivolv, ki jih zakoljejo ob pogrebu, na katerem se zbere ogromna množica ljudi – sorodnikov, prijateljev, sosedov, znancev od blizu in daleč. Tla v vasi so ne figurativno, ampak dejansko prepojena s krvjo zaklanih živali. Toda noben del živali se ne zavrže. Meso pojedjo in razdelijo med goste, kožo prodajo, rogove pa obesijo v vertikalni vrsti pred hišo. Zanje je življenje na tem svetu nekakšno prehodno obdobje in pogreb skorajda praznovanje, s katerim pospremijo dušo pokojnika na onkraj.

Če bi morala s kratkim stavkom opisati otoke indonezijskega arhipelaga, bi verjetno rekla, da so čudovita božja hiša, njihovi prebivalci pa častilci, ki prebivajo v njej.

Romantičen zaton (zgoraj); arhitektura hiš na Toraji (desno).

Saša Martelanc

Zastava na obzidju Repentabra

Ob stoletnici rojstva prof. Maksa Šaha

Včasih se zgodi, da si prijatelji, ki jih ni več med nami, podajajo roko na poteh spomina, ki so tudi naše poti, pa se tako spet srečujemo in nam je lepo. Tako sta se na pragu letošnje jeseni na poseben način srečala davna prijatelja, sodelavca in somišljenika. Ob iztekanju pobud za stoletnico rojstva profesorja Jožeta Peterlina je koledar pokazal, da je enak rojstni jubilej povezan z imenom še enega uglednega, zaslužnega in prijateljem nepozabljenega človeka: profesorja Maksa Šaha.

Prof. Maks Šah (Celje 7.10.1912 – Trst 12.1.1991) je po začetnem šolanju v domačem kraju nekaj let živel v Ljubljani, kjer je zaradi vojnih dogodkov moral prekiniti univerzitetni študij (dokončal ga je 1947 v Bologni). Pred posledicami revolucije se je umaknil najprej na Koroško in potem v Italijo, kjer je z mnogimi rojaki delil usodo begunstva, a jim tudi pomagal pri nastajanju socialnih in šolskih struktur po taboriščih.

Po tem intervalu življenjske negotovosti se je pridružil številnim znancem in prijateljem v Trstu, kjer je na začetku leta 1948 nastopil profesorsko službo na slovenskih šolah pod angloameriškimi upravitelji. Na raznih zavodih je poučeval predvsem svojo stroko, zemljepis in zgodovino, zadnja leta pred upokojitvijo 1983 pa je bil tudi ravnatelj na trgovski šoli Žiga Zois.

Rad je imel šolo, svoje predmete in mladino in je to čutil kot temeljno sestavino slovenske sedanjosti in prihodnosti. Svoje poslanstvo je opravljal z izredno obsežnim znanjem, zanimivim podajanjem in simpatičnim nastopom. Njegovo ime srečujemo tudi pri nastajanju več šolskih učbenikov, pa ob neštetih razpravah in člankih v zvezi z našo šolsko problematiko, ki jo je spremljal tudi kot sindikalist in član raznih delegacij v Trstu in Rimu. Ta del svojega znanja in požitvovalnosti je dajal na razpolago tudi slovenskim organizacijam, posebej tudi stranki Slovenske sku-

Maks Šah.

pnosti, s katero je bil povezan od njene ustanovitve.

Zunaj šolskega in njemu bližnjega sveta pa je bil Maks Šah eden od glavnih stebrov prosvetnega življenja med zamejskimi Slovenci, ki so se prepoznavali v idealih slovenstva, krščanstva in demokracije. Bil je soustanovitelj Slovenske prosvete (kdo bi iz tistih začetkov pozabil na seje kar v njegovem stanovanju!), bil je akter in operativec pri igrah in predavanjih, pri Mladiki, pri slavjih svobodnega slovenstva na Repentabru, pa v Dragi, na tržaškem Radiu, pri vseh pomembnih prireditvah, kjer so se srečevali prijatelji, ljudje dobre volje in dobrih

želja, od blizu in daleč.

V vseh družbah je bil dobrodošel in zaželen zaradi svoje vedrine in znanja, pa zaradi čisto posebnega repertoarja svojih pripovedi. Nekdo je posrečeno dejal, da je profesor Šah vso našo domovino poznal na pamet: od kulturnih znamenitosti pa do anekdot in sočnih utrinkov iz človeško bogate in srčno radodarne nekdanje podeželske Slovenije. Imel jo je v srcu z vsemi njenimi letnimi časi in prazniki, z vsemi njenimi vriski in žalostinkami, z vsemi sončnimi spomini in dobrimi željami.

Spominov na spoštovanega in dragega prijatelja Maksa imam na stotine, od najdrobnejših do simbolno lepih. Med temi slednjimi je prizor iz nekega poletja okrog leta 1950. Za zidovi Repentabra potekajo še zadnje priprave na Tabor Slovenske prosvete, na cesti z openskega konca je že videti prve skupine obiskovalcev: peš prihajajo, kot na romanje. Nekdo je sklonjen čez zid, z nečim nejasnim se ukvarja. Ko pridem bliže, ga seveda prepoznam: profesor Šah. Čez zid razobeša, privezuje nekaj, kar se je tedaj zelo redko videlo: zastavo. Belo, modro in rdečo. Slovensko. Čisto. Ko je nared, se v očeh privezovalca utrne nekaj, kar bi lahko bilo ganotje ali pa vizija.

Ali pa ljubezen. Tista z dobrimi željami.

1. KONFERENCA SLOVENSkih NOVINARJEV IZ SVETA IN SLOVENIJE

Svetovni slovenski kongres je po konferencah znanstvenikov, zdravnikov, planincev, glasbenikov in drugih strokovnjakov ter kulturnikov iz matične Slovenije, zamejstva in zdomstva priredil 27. in 28. septembra na sedežu Radia Slovenija 1. Konferenco slovenskih novinarjev iz sveta in Slovenije.

Po pozdravih predsednika SSK Borisa Pleskoviča in uglednih gostov sta imela uvodni predavanji Darka Zvonar Predan iz uredništva Večera (o percepciji zamejstva in zdomstva v slovenskih matičnih medijih) in bivši posebni dopisnik RAI ter odgovorni urednik njenega televizijskega dnevnika TG1 Mitja Volčič (o novinarski svobodi v primežu politike in kapitala).

V dveh dneh se je zvrstila cela vrsta časnikarjev iz treh Slovenij, zastopnikov »novih medijev«, glavnine zamejskih časopisov, več elektronskih medijev in v tujini uveljavljenih posameznikov. Povzetek njihovih posegov in njihovi biografski podatki so bili še pred konferenco natisnjeni v 156 strani debeli knjižici. Na sami konferenci pa sta obravnavano tematiko povzela predsednik SSK Pleskovič in v imenu pripravljalnega odbora tržaški časnikar Ivo Jevnikar.

Svetovni slovenski kongres je imel svoj 8. občni zbor 7. julija v Ljubljani. Za predsednika je bil potrjen Boris Pleskovič, med petimi podpredsedniki pa sta dva goriška Slovenca, Marjan Terpin, ki je odgovoren za Evropo, in Karlo Brešan, ki je odgovoren za blagajno.

Predsednik Svetovnega slovenskega kongresa Boris Pleskovič (levo, foto Metod Perme) in Mitja Volčič (desno).

PRIROČNIK KOROŠKEGA ZOBOZDRAVNIKA IN SLOVENSKO ZDRAVNIŠKO DRUŠTVO

Koroški zobozdravnik Mihi Weber je lani v nemščini, potem pa v slovenskem prevodu Jožice Simonič pri Mohorjevi v Celovcu izdal priročnik za zobno zdravje. Kot pove že naslov (Michael Weber, Zobna profilaksa v tretjem tisočletju, Smernice za zobno zdravje, Osnovno znanje o preprečevanju kariesa in ustni higieni), gre za uporabno knjigo, namenjeno mlajšim in starejšim, ki opisuje bolezni zob in dlesni, poudarja pa predvsem preventivo ter posveča posebno pozornost zobnim pastam.

Dr. Weber je bil 5. oktobra gost Slovenskega zdravniškega društva Trst - Gorica, ki je imelo v Repnu svojo 167. strokovno-družabno srečanje, ki je bilo povezano s tradicionalnim srečanjem s koroškimi kolegi.

Društvo je 25. maja pri Domju praznovalo svojo 30-letnico. Na večeru, ki je bil povezan z nastopom domačega mešanega zbora Fran Venturini, je dr. Rafku Dolharju, ki mu od začetka predseduje, podelilo posebno priznanje. Izročila mu ga je dolinska županja prof. Fulvia Premolin. O dosedanjem delu govori priložnostna knjižica, ki jo je društvo izdalo ob jubileju, medtem ko je dr. Oskar Volpi z videom predstavil zadnje petletno obdobje. Večer je povezoval dr. Marijan Spetič.

SLOVENCi V KANADI

V dvorani župnije sv. Gregorija Velikega v Hamiltonu je bila 29. septembra II. Konvencija Slovencev v Kanadi. Na njej so med tremi kandidati izbrali novega predstavnika Slovencev v Kanadi, ker Stanetu Kranjcu letos poteče mandat v Svetu Vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu.

Volitve so potekale tako v dvorani kot tudi po elektronski pošti in telefonu. Izvoljen je bil Marjan Kolarič. Ker so bile zaradi časovne stiske volitve izpeljane zelo na hitro, so sklenili, da bodo prihodnje leto nadaljevali s konvencijo.

PROF. JANEZ GRUM STOLETNIK

V mestu Milwaukee v ameriški zvezni državi Wisconsin je 19. oktobra obhajal stoletnico nekdanji profesor klasičnih jezikov v Ljubljani, po vojni pa tovarniški delavec v ZDA, znani zdomski publicist prof. Janez Grum.

Jubilant je do pred nekaj leti vsako jesen po nekaj tednov prebil med znanci v Evropi, da je, ves zavzet za slovenstvo, krščanstvo in kulturo, ostajal v živem stiku z domovino. Do demokratizacije Slovenije se je zadrževal v Trstu, Gorici, na Koroškem, a tudi v Rimu in Münchnu, nato je imel svoje oporišče v Ljubljani, vendar je redno obiskoval tudi zgoraj omenjene postojanke. Rad se je udeleževal »ponedeljkovih večerov« Društva slovenskih izobražencev. Naši narodnostni, verski, politični in kulturni problematiki še vedno živahno sledi prek Mladike, Novega glasa, koroškega, zdomskega in matičnega tiska.

Prof. Grum posveča posebno pozornost slovenski polpretekli zgodovini, zlasti vojni in revoluciji, saj je bil takrat zelo dejaven v Slovenski legiji in po njenih navodilih kot častnik pri vaških stražah, domobrancih in slovenskih četnikih, nakar je šel na pot političnega emigranta. O vojnem in prvem povojnem obdobju je napisal več esejev, z dragocenimi podatki in pojasnili pa je bil na voljo tudi več zgodovinarjem.

Prof. Grum se je rodil v Spodnjem Kašlju pri Ljubljani. Zrasel je med mladci pri Katoliški akciji. Diplomiral je v Ljubljani leta 1938, ponovno pa doštudiral tudi na Wisconsin University leta 1965. Njegovi trije sinovi so zdravniki.

Nastop novega goriškega nadškofa

Msgr. Carlo Roberto Maria Redaelli, ki ga je papež 28. junija imenoval za novega, 17. goriškega nadškofa, je na Goriško dospel v soboto, 13. oktobra.

V Trzinu se je srečal z delavci, v Červinjanu pa z mladimi. V nedeljo je bil dopoldne na obisku pri redovnicah zavoda Rosa Mistica v Krminu, nato pa pri mladih s posebnimi potrebami, za katere skrbi ustanova za psihopedagoško pomoč v Medei. Zgodaj popoldne je bilo besedno bogoslužje v Ogleju. Tam je msgr. Redaelli prejel prstan in križ, ki ju nosijo goriški nadškofje od Attemsja dalje, sledila je slovesna sv. maša v goriški stolnici. Papeževo bulo je v latinščini prebral msgr. Oskar Simčič, somaševali so škofje iz treh Benečij, Slovenije, Avstrije ter drugih dežel, ki so povezane z oglejsko Cerkvijo. Njegov predhodnik msgr. Dino De Antoni je nadškofu predal pastirsko palico.

V ponedeljek je novi nadškof obiskal goriški duhovniški dom, bil na kosilu v menzi za reveže pri kapucinih, v popoldanskih urah pa se je v Zavodu sv. Družine srečal s slovenskimi šolskimi sestrami in njihovimi oskrbovankami ter z otroki in mladimi, ki tam obiskujejo pošolski pouk. Tridnevje je nadškof končal z obiskom goriške bolnišnice.

Novi nadškof se je rodil 23. junija 1956 v Milanu, v duhovnika ga je leta 1980 posvetil kard. Carlo Maria Martini, leta 2004 pa ga je kard. Dionigi Tettamanzi posvetil v škofa. Do imenovanja za Gorico je bil generalni vikar in pomožni škof v milanski nadškofiji.

Levo: srečanje v Zavodu Sv. Družine; desno: slovesna maša v goriški stolnici (foto Danijel Devetak)

NUNCIJ ŽABKAR

POČIVA ZDAJ V LJUBLJANI

Med uglednimi Slovenci, ki so do nedavna počivali na goriškem mestnem pokopališču, je bil tudi cerkveni diplomat nadškof Jožef Žabkar (1914-1984), ki velja za prvega papeškega nuncija slovenskega rodu. Dne 13. oktobra so njegove posmrtno ostanke iz družinske grobnice v Gorici prepe-ljali na ljubljanske Žale. Sedaj počiva v duhovniškem predelu pokopališča.

Msgr. Jožef Žabkar se je rodil v Ljubljani 24. decembra 1914. Oče je bil lekarnar, mati Justina Sardoč, ki je odrasčala v Gorici, pa je bila sestra znanega tigrovca, zobozdravnika Dorčeta Sardoča. Živel so na Jese-nicah, kjer je oče postal tudi župan. Poznejši nuncij je maturiral leta 1933 na klasični gimnaziji v Ljubljani, bogoslovje pa je študiral v Innsbrucku in nato na Gregorini v Rimu. V duhovni-ka je bil posvečen leta 1939 v Ljublja-ni. Po okupaciji je v Rimu nadaljeval s študijem teologije in prava, iz katere-ga je doktoriral leta 1946.

Od leta 1943 je obiskoval tudi papeško diplomatsko akademijo in na njej diplomiral leta 1947. Že naslednje leto je začel z diplomatsko službo v Pragi, kmalu za tem so ga poslali v Kongo, od koder je zastopal Sv. sedež tudi v Ruandi in Burundiju. Zaradi bolezni je nato bil v državnem tajništvu v Vatikanu do leta 1966, ko je odšel v Pariz, kjer je zastopal Sv. sedež pri Unescu.

Leta 1969 je bil imenovan za apo-stolskega delegata za skandinavske države (Dansko, Švedsko, Norveško, Finsko in Islandijo) s sedežem na Danskem in naslovnega nadškofa. Kot naslovni sedež si je izbral Virunum, nekdanjo škofijo na Gosposvetem polju. Leta 1975 zastopal Sv. sedež na Konferenci o evropski varnosti in sodelovanju v Helsinkih. Ko je pono-vno zbolel, se je vrnil kot svetnik na državno tajništvo. Umrli je v Rimu 19. maja 1984.

ŠKOF GLAVAN V LEMONTU

Na "ameriških Brezjah" v Lemontu pri Chicagu so 30. septembra zelo slovesno praznovali Slomškovo nede-ljo. Med rojake sta prišla tudi škof iz Novega mesta msgr. Andrej Glavan, ki je prinesel relikvije blaženega Lojzeta Grozdeta, in provincial slovenskih frančiškanov, ki upravljajo Lemont, p. Stane Zore.

Rebula veliki častnik in častni občan

Pisatelju Alojzu Rebuli je tržaški prefekt Alessandro Giacchetti 17. oktobra v vladni palači v Trstu izročil diplomo, ki potrjuje, da ga je predsednik republike Giorgio Napolitano 2. junija imenoval za velikega častnika Viteškega reda za zasluge za Republiko Italijo. To je drugo najvišje italijansko državno odlikovanje, ki ga predsednik podeljuje za zasluge na področjih kulture, gospodarstva, javnega ali človekoljubnega dela. Prefekt je izročil tudi vrsto nižjih držav-nih odlikovanj. Tako sta postala viteza republike tudi repentabski župan Marko Pisani in šolnica ter prostovoljka Marija Besednjak.

V avditoriju Jadranskega zavoda Združenega sveta v Devinu pa je naslednjega dne pisatelju Rebuli devinsko-nabrežinski župan Vladimir Kukanja podelil naziv častnega občana. Sklep o podeli-tvi naziva je na predlog odbornice za kulturo Marije Breclj pred časom soglasno izglasoval občinski svet. O pisateljevi ustvarjalno-sti je v obeh jezikih spregovorila prof. Tatjana Rojc, na sporedu so bile tudi glasbene točke in branje odlomkov iz pisateljevih del. Prof. Rebula se je v slovenščini in italijanščini zahvalil za tak povratek v domačo občino.

Že 8. oktobra pa je bil v Lokandi Devetak na Vrhu Sv. Mihaela dobrodelni večer, ki ga je priredila domača Čotova družina in ga posvetila Rebulovi ustvarjalnosti. O »projektu Rebula«, ki seznanja italijansko javnost z našim pisateljem, je spregovoril predsednik Knjižnice Dušana Černeta Ivo Jevnikar, nakar sta se o romanu Nokturno za Primorsko pogovarjali časnikarka Erika Jazbar in prevajalka tega dela v italijanščino Martina Clerici.

Predsednik Papeškega sveta za kulturo, italijanski teolog in biblicist kardinal Gianfran-co Ravasi pa je 21. oktobra v nedeljski prilogi gospodar-skega dnevnika Il Sole 24 Ore objavil svoj drugi daljši, zelo naklonjen čla-nek o pisatelju Aloj-zu Rebuli in njegovi ustvarjalnosti., kot jo je mogel spo-znati iz najnovejših izdaj njegovih del v italijanščini.

foto Igor Gregori

foto Igor Gregori

Opereta za jubilej

V okviru prireditev ob 50-letnici Kulturnega centra Lojze Bratuž (prej Katoliškega doma) v Gorici je bila 12. oktobra premiera operete *Pomladanska parada*, ki jo je leta 1964 napisal avstrijski glasbenik Robert Stolz. Libreto je prevedel in prilagodil tržaški pesnik Ivan Tavčar, samo dogajanje pa so s cesarskega Dunaja preselili v Gorico, na Travniki in pod grad, v goriške slaščičarne, na trge in v gostilne. Avstrijski cesar, ki je nastopil na koncu, je Gorico tudi v resnici obiskal leta 1900.

Pri podvigu je sodelovalo 150 solistov, zborovskih in otroških pevcev, instrumentalistov in godbenikov, plesalk in igralcev, v glavnem z Goriškega, pa tudi s Tržaškega. Režijo je podpisal Jože Hrovat, dirigent je bil Hilarij Lavrenčič.

Predstave se je udeležila tudi ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu Ljudmila Novak, ki je pred njo med dveurnim pogovorom prisluhnila predstavnikom ustanov, ki delujejo v Kulturnem centru.

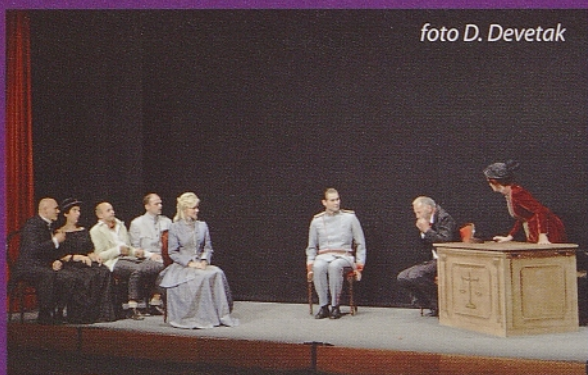

foto D. Devetak

foto D. Devetak

VERMANŠAFT NA ŠTAJERSKEM

V Muzeju novejšje zgodovine Slovenije v Ljubljani so 17. aprila predstavili posmrtno izdajo monografije svojega nekdanjega kolege Andreja Zorka (1972-2010) *Wehrmannschaft Štajerske domovinske zveze*. Uredila jo je Monika Kokalj Kočvar, spremno besedo je prispeval Damijan Guštin, z letnico 2011 pa jo je izdal sam Muzej.

Zgodovinar in filozof Andrej Zorko (1972-2010) je bil velik strokovnjak za zgodovino nemške mobilizacije Slovencev na zasedenih ozemljih. O tem je napisal vrsto razprav in knjig ter pripravil odmevne razstave. Od leta 2008 do prezgodnje smrti je bil tudi predsednik Zveze društev mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945. Posvetil pa se je tudi raziskavi vermanšafta na Spodnjem Štajerskem.

Vermanšaft je v Nemčiji v okviru organizacije SA obstajal od leta 1939, na Štajerskem, Gorenjskem in Koroškem pa je bil ustanovljen junija 1941. Zaradi specifičnega položaja je bil dodeljen Štajerski domovinski zvezi in Koroški ljudski zvezi. Dolžnost služenja je zajela vse moške prebivalce s trajnim nemškim državljanstvom ali nemškim državljanstvom na preklic med 19. in 50. letom starosti. Večji del moštva je bil pozneje vpoklican v nemško vojsko. V operativnih enotah je hkrati delovalo največ 2500 moš.

UMRL JE REŠENEC IZ ROGA

V Kanadi je 26. septembra umrl Franče Kozina, torej eden izmed treh najbolj znanih rešencev iz časa povojnih pokolov v Kočevskem Rogu. Iz te trojice, ki je večkrat popisala tragedijo, je zdaj živ le Milan Zajec.

Kozina se je rodil 25. novembra 1921 v vasi Sušje pri Ribnici. Izučil se je za mizarja, vojna pa je kruto posegla v njegovo življenje. Italijani so ga leta 1942 poslali v internacijo na Rab, potem pa v Chiesanuovo (Padova). Po vrnitvi domov in zlomu Italije so ga mobilizirali partizani, ki pa se jim je po nekaj mesecih izmaknil in stopil med domobrance. Po umiku na Koroško je bil vrnjen v Šentvid, po čudežni rešitvi v Rogu pa se je na domačem območju skrival do leta 1948, ko mu je uspelo prebegniti iz Jugoslavije in emigrirati v Kanado.

BARAGA NA POTI K OLTARJU

Papež Benedikt XVI. je 10. maja sprejel v avdienco prefekta Kongregacije za zadeve svetnikov kardinala Angela Amata in dovolil objavo odlokov o junaških krepostih božjega služabnika misijonarja in škofa Friderika Ireneja Barage.

To je nov korak na poti k beatifikaciji, za katero se je postopek začel leta 1952, čeprav si zanjo že od leta 1930 prizadeva posebno združenje.

Baraga se je rodil 29. junija 1797 v Mali vasi pri Dobrniču na Dolenjskem. V Severno Ameriko je odšel leta 1831 in misijonaril večinoma med Indijanci. Umrl je v Marquetteu 18. januarja 1868.

VROČE SLEDI HLADNE VOJNE

Gorenjski muzej je v sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije in Mohorjevo založbo iz Celovca 6. septembra odprl v Mestni hiši v Kranju zgodovinsko razstavo Vroče sledi hladne vojne.

Gre za večplastno predstavitev prehajanja Slovencev čez mejo med sedanjima Republiko Slovenijo in Republiko Avstrijo od leta 1945 dalje: umik domobrancev in beg civilistov, britansko vračanje vojnih ujetnikov in civilistov v Jugoslavijo, njihova usoda, beg in izgon nemške manjšine, ilegalni prehodi meje do leta 1960, delovanje uporniških skupin, t.i. Matjaževe vojske, mejni režim, politika jugoslovanskih in slovenskih oblasti do slovenske manjšine v Avstriji, tihotapstvo, illegalni pretok ljudi, blaga, idej itd.

Projekt, ki ga vodita zgodovinarja Jože Dežman in Hanzi Filipič, obsega tudi dokumentarni film s številnimi zgodovinskimi človeškimi zgodbami in pa zbornik, ki je še v pripravi.

Razstavo so 15. oktobra prenesli v Arhiv Republike Slovenije v Ljubljano.

IZSELJENCI PO EVROPI

Slovenski duhovniki in drugi pastoralni delavci, ki delujejo med slovenskimi izseljenci v Evropi, so imeli od 16. do 18. oktobra v Rimu jesensko konferenco svoje zveze Rafael. Taka srečanja imajo dvakrat letno: spomladi v Sloveniji, jeseni v eni izmed držav, v katerih delujejo. To je bilo že 111. srečanje.

Ob škofu Petru Štumpf, ki je pri Slovenski škofovski konferenci odgovoren za Slovence po svetu in ki jim je tudi predaval, so se pod vodstvom narodnega voditelja Janeza Puclja zbrali diakon, dva laika in 16 duhovnikov, ki so razpravljali zlasti o svojem poslanstvu med izseljenci. Med drugim so ugotovili, da raste število zdomcev, upada pa število nedeljnikov. Zdomcev je več tudi zaradi mladih, ki študirajo na tujem. Njim želijo posvetiti posebno pozornost.

Lenart Rihar je udeležencem poročal o delovanju in načrtih Rafaelove družbe. Po 20 letih se je poslovil urednik Naše luči Ljubo Bekš, katerega mesto prevzema ravno Rafaelova družba, zanjo pa Lenart Rihar.

Udeležencem je spregovoril tudi kardinal Franc Rode.

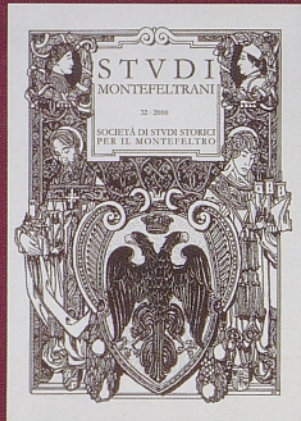
Prof. Tomaž Simčič o Ugu Ubaldiju in domnevnih fašističnih agentih na Primorskem

Leta 2004 je zgodovinar Mauro Canali v debeli monografiji *Le spie del regime (Režimski vohuni)* na podlagi arhivov o povojnih preiskavah in sodnih postopkih proti domnevnim pripadnikom in sodelavcem fašistične tajne službe Ovrha kar na široko prištel med njene sodelavce celo vrsto uglednih primorskih osebosti – od nekdanjega tržaškega škofa Fogarja do nekaterih slovenskih duhovnikov in politikov, zlasti iz kroga Janka Kralja. Na to pisanje so že takrat nekateri odgovorili, med drugimi tržaški zgodovinar Tomaž Simčič in (v zborniku *Archeografo Triestino* za leto 2005) časnikar ter raziskovalec tržaške polpreteklosti Guido Botteri.

Simčič pa je v zvezi s to problematiko in z dvema domnevnima pripadnikoma Ovre, ki sta bila v stiku s Slovenci, lani objavil tudi dve temeljiti razpravi v italijanščini.

V št. 57 revije *Storia e problemi contemporanei*, ki jo izdaja Istituto Storia Marche v Bologni, je objavil razpravo *La svolta mancata, Il patto Ciano-Stojadinović del 1937 nelle aspettative degli sloveni della Venezia Giulia* (Zasuk, do katerega ni prišlo, Sporazum Ciano-Stojadinović iz leta 1937 in pričakovanja Slovencev iz Julijske krajine). V njem osvetljuje naravo stikov med Jankom Kraljem in drugimi goriškimi politiki z Virginio Trojanijem. Ne pripisuje jim narave vohunjenja ali udinjanja, temveč vidi v njih iskanje poti do olajšanja groznega položaja Slovencev in Hrvatov pod fašistično Italijo, ki je bilo brezuspešno in je imelo tudi hude posledice.

V razpravi Ugo Ubaldi di Piandimeleto (1885-1968) e gli sloveni della Venezia Giulia nel periodo tra le due guerre (Ugo Ubaldi iz Piandimeleta (1885-1968) in Slovenci iz Julijske krajine v času med obema vojnama), ki je izšla v zborniku *Studi Montefeltrani* št. 32, ki ga izdaja Società di Studi Storici per il Montefeltro v San Leu, pa je Simčič obširno osvetlil lik časnikarja Uga Ubaldija, ki je bil tajnik slovenskih in hrvaških ter južnotirolskih poslancev v rimskem parlamentu. S Kraljevo skupino je ostal v ilegalnem stiku tudi pozneje. Avtor je podrobno predstavil tudi Ubaldijevo zapuščino in iz nje objavil nekaj zanimivih listin, ki se nas tičejo. Iz analize teh in drugih dokumentov, ki jih navaja, prihaja do sklepa, da je s Slovenci delal iskreno ter jim skušal v težkih časih pomagati.

Ugo Ubaldi v Rimu.

Društvo slovenskih izobražencev začelo novo sezono

V ponedeljek, 1. oktobra, je Društvo slovenskih izobražencev stopilo v novo sezono. Ta društveni večer, prvi po letošnji uspešni Dragi, je bil posvečen izidu Peterlinovega zbornika, publikacije, ki je izšla ob 100-letnici rojstva kulturnega delavca Jožeta Peterlina. Bogat ilustriran zbornik, ki v osrednjem delu prinaša predavanja s simpozija izpred šestih let, je naredil Marij Maver, na večeru pa ga je predstavila prof. Marija Cenda. Pri predstavitvi je sodeloval prof. Marijan Kravos, za glasbo pa sta poskrbela pianista Max Zuliani in Simon Kravos. Naslednji ponedeljek, 8. oktobra, sta letošnji repertoar Slovenskega stalnega gledališča v Trstu predstavila predsednica SSG Maja Lapornik in dramaturginja Diana Koloini. V ponedeljek, 15. oktobra, so v društvu predstavili zbornik političnih spisov Franca Jeze, prvoborca za samostojno slovensko državo. Zbornik, ki je izšel pri Slovenski matici v Ljubljani, sta predstavila njegova urednika pisatelj Boris Pahor in Primož Sturman. Prisotne je predstavila Jezova hčerka Evelina. V

ponedeljek, 22. oktobra, so v okviru 15. Koroških kulturnih dnevov na Primorskem večer posvetili prijateljem iz Koroške. Predstavili so najprej film Milene Olip »Šest desetletij pozabe«, nato pa še knjigo »Utihnile so ptice, utihnili ste vas« Nani Jug in druge publikacije. Večer so oblikovali Nužej Tolmajer, Martina Piko in Simona Roblek.

Zadnji ponedeljek v oktobru je bil posvečen temi Premagovanje trpljenja in smrti v simboliki spominskega parka Teharje. Predaval je dr. Edi Kovač.

Prof. Marija Cenda in Marijan Kravos (zgoraj); Diana Koloini in Maja Lapornik (v sredini levo); Primož Sturman, Evelina Jeza, Boris Pahor in Ivo Jevnikar (desno); spodaj: Simona Roblek, Martina Piko in Nužej Tolmajer na Koroškem večeru.

V objemu bisernega nasmeha

60-letnica Rožmanove šole v Buenos Airesu

"Naj vas za ta praznik objame naš biserni nasmeh. Preljubo veselje domuje nocoj tu med nami, ko praznujemo 60-letnico Rožmanove šole."

Toplemu pozdravu so prisluhnili vsi, ki so v soboto, 15. septembra, napolnili spodnjo dvorano Slovenskega doma San Martin. Prve vrste so zasedli zastopniki ustanov in organizacij. Slavja so se udeležili tudi sedanji in bivši učitelji, učenci, predsedniki odbora staršev, režiserji, starši, stari starši in prijatelji Rožmanove sobotne osnovne šole. Na levi strani odra je visela slika škofa dr. Gregorija Rožmana, na desni pa grb šole.

Napovedovalka je spomnila navzoče, da poteka praznovanje v Slomškovem letu, zato je posamezne točke napovedovala s primernimi Slomškovimi besedami.

"Kdor svojo domovino ljubi, ji iz srca želi vse, kar je zanjo dobre-

ga in koristnega." Kot izraz naših dobrih želja Argentini in Sloveniji smo stoje sprejeli zastavi in ponosno zapeli narodni himni.

Pozdravi

"Materin jezik je prvi božji dar. Zanj nam mora biti pred vsemi drugimi jeziki mar, da ga častimo, da po slovensko radi govorimo, prepevamo in se veselimo."

Vesetje so izžarevale besede, ki jih je pristrčno izrekla sedanja voditeljica šole Nina Pristovnik Diaz.

Rožmanovi šoli je najprej čestital predsednik Doma Danijel Žagar z iskrenimi željami, da bi v prostorih slovenskega doma še naprej odmevala slovenska beseda.

Šolska referentka Zedinjene Slovenije Alenka Prijatelj je šoli poklonila šopek pomladanskega cvetja in srčnih želja.

V imenu Slovenskega srednješolskega tečaja ravn. Marka Bajuka

je podravnateljica dr. Katica Cukjati zaželela šoli veliko plodnega življenja, ljubezni do otrok, posredovanja naših verskih in narodnih vrednot, vzgoje v službi bližnjega ter božjega blagoslova.

Po pošti je poslala čestitke tudi voditeljica Ciril Metodove šole v Mendози Lenčka Božnar.

Podelitev priznanj

"Vsakdo dobiva od svoje domovine mnogotere in velike dobrrote."

V imenu Republike Slovenije nas je pozdravil veleposlanik Tomaž Mencin in v imenu Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu Rožmanovi šoli podelil priznanje za 60 let prizadevnega prispevka k ohranjanju slovenske narodne identitete, tradicije in jezika v Argentini. Prav tako so prejele odlikovanja sedanja voditeljica Nina Pristovnik Diaz ter bivši voditeljici Katica Kovač Dimnik in Saša Hartman Golob.

Zgoščenka Dragocen mozaik

"Le dve reči človeka osrečita: zvestoba in zadovoljnost."

Slomškove besede so bile nad vse primerne ob predstavitvi zgoščenke Dragocen mozaik, ki si ga je zamislil in strokovno oblikoval bivši učenec dr. Peter Hafner s pomočjo sodelavcev. Kot je mozaik sestavljen iz majhnih barvnih kamnitih ali steklenih koščkov, tako je 60 let Rožmanove šole prava umetnina, oblikovana z neštetimi

Skupinska slika nastopajočih (foto Štefi Leber).

kamenčki ljubezni in zvestobe. Zato je mozaik dragocen!

Biserni jubilej je Rožmanova šola obeležila tudi z zgibanko. Ker je ob zlatem jubileju izšla brošura, je v njej opisano le zadnje desetletje.

Iskrena zahvala

“Dobro poučeni in lepo vzgojeni otroci so nadepolno cvetje bolj-
ših časov.”

Slomškovih besed se dobro za-
vedajo starši in učitelji, ki v med-
sebojni povezanosti odgovorno
opravljajo svoje poslanstvo. Od-
bor staršev Rožmanove šole se je
javno zahvalil vsem katehetom,
učiteljicam in učiteljem za ljube-
zen in vztrajnost pri vzgoji otrok.
Dolg je seznam imen, v katerih
je zaznati toliko idealizma, raz-
dajanja, dobrote. Rajnih smo se
spomnili v molitvi, navzoči pa so
prejeli spominek. Zahvale so bili
deležni tudi bivši predsedniki od-
bora staršev in režiserji.

Igra Miroslava Košute Vitez na obisku

Na praznovanje je prijahal tudi
nenavaden gost, in sicer srednje-
veški vitez, ki je meseca marca Ro-
žmanovo šolo takole pozval:

“Uprizorite igro to,
ki jo je Miroslav Košuta,
tržaški pesnik, Prešernov na-
grajenec,
napisal z mojstrsko roko!”

Zgodba o vitezu, ki ga je v svoj
čas priklical v knjige zaljubljen fant,
je vse zamikala. Režijo je sprejel bi-
vši učenec Tone Podržaj. Režiser se
je navdušil nad bogatim besedi-
lom in sporočilom igre, si zamislil
nastope in sceno, poiskal primer-
no glasbo ter k igranju povabil tudi
bivše učence.

In boj se je začel! To se pravi,
sredi aprila so se začele vaje. Ob
sobotah po dopoldanskem pouku
so nastopajoči imeli najprej bral-
ne vaje. Spopadali so se s pravilno

izgovorjavo in naglašanjem ter re-
žiserju sledili pri nakazovanju pre-
morov, tonskih potekov in barve
glasu.

In boj se je vnel! Na bojišču,
na odru se je dinamično odvijala
zgodba v šestih slikah s hitro me-
njavo scenerije, ki jo je prikupno
izdelal Janez Filipič s sodelavci.

Igro sta popestrila tudi ples in
petje. Na slavlju na čast vitezu so
pristrčno zaplesali mlajši in starejši
otroci. Besedilu Košutovih pesmi
je primerne napeve dodala prof.
Lučka Marinček Kastelic.

Uspešno uprizoritev je publika
nagradila z močnim aplavzom.

Nekateri prizori iz igrice Vitez na obisku (foto Štefi Leber).

In boj se je polegell! Na odru so
ugasnile luči. Vitez je odjahal nazaj
v svoj svet, na odru pa je pustil tole
sporočilo:

“Pozdrav ponižni vitez vam iz-
roča.

Res čudovita je bila predstava!

Rožmanovi šoli naj gre čast in
slava,

je ob slovesu želja moja vroča.”

Na zdravje, Rožmanova šola!

Ko je ob 22. uri bilo konec igre,
smo vsi navzoči nazdravili Rožma-
novi šoli. Ob spremljavi harmoni-
ke, ki jo je igral Marko Medvešček,
smo se zbrali okoli torte, veselo
zapeli Kol'kor kapljic, tol'ko let in
ugasnili svečke. Bivši učenci in
učenke so gostom postregli z do-
brotami. Kramljanje v družbi so-
šolcev in učiteljev se je veselo na-
daljevalo kar pozno v noč. Lepo je
bilo obujati spomine na nekdanje
šolske dni! Na obrazih vseh je zai-
gral nasmeh ob ganljivem prazno-
vanju 60-letnice Rožmanove šole,
za katero smo se Bogu zahvalili pri
sv. maši v nedeljo, 9. septembra.
Še vedno je v naših srcih odmeval
odpev psalma: “Hvali, moja duša,
Gospoda.”

Za smeh in dobro voljo

Deklica opazuje mamo pri pomivanju posode in zagleda v njenih laseh nekaj sivih las. Vpraša jo: »Zakaj imaš sive lase?«

Mama odgovori: »Kadar narediš kaj narobe, se ne počutim dobro, žalostna sem in dobim siv las.« Deklica se zamisli, nato pa vpraša: »Zakaj ima pa babica čisto sive lase?«

Otroci v vrtcu rišejo, vzgojiteljica hodi med njimi in jih opazuje pri delu. Ustavi se pri deklici, ki se zelo trudi in jo vpraša, kaj riše.

»Narisala bom Boga,« odgovori.

Vzgojiteljica postane in reče: »Saj nihče ne ve, kako Bog izgleda.«

Deklica pa: »Zdaj bodo vedeli!«

»Lepa gospodična,« nagovarja kavalir mlado dekle, »kakšen parfum naj vam podarim, da vas bom lahko poljubil?«

»Kloroform.«

Učiteljica razlaga, kako cirkulira kri po telesu in vpraša učence: »Če stojim na glavi, se kri zlije vanjo in postanem rdeča. Zakaj se to ne zgodi, kadar stojim na nogah?«

Eden od učencev odgovori: »Ker niso prazne.«

»Ti, neki polž naju zasleduje,« opozori prva polževka drugo, prijateljico poleg sebe.

»Ojoj! Hvala za opozorilo! Poglej, ali mi hiška lepo stoji?«

»Obtoženec, povejte mi že enkrat ime in priimek sokrivca, pomagača pri tatvini!« vztraja sodnik.

»Tega ne bom storil nikoli. Mar mislite, da bom izdal ime svojega brata.«

Žena si je ogledovala izložbe in mi dejala:

»Glej, kako je poceni! Hlače 350, suknjič 400, plašč 650 do 700, obleka 750...«

»To je čistilnica,« sem jo pomiril.

- Kje pa je Francelj?

- V bolnišnici je. Zastrupil se je z alkoholom.

- Bedak! Zakaj pa pije zastrupljen alkohol!

- Jože, kako je sedaj s tvojo nogo?

- Ja, takole je: če sedim, kar gre, če pa hodim, ne gre.

»Tam gori se bova gotovo spet srečala,« hoče žena pomiriti razburjenega moža.

»Ne, ne bova se. Takoj jutri bom spremenil vero.«

Janez je v gostilni dejal, da je direktor njihovega podjetja norec. Ko so to v podjetju izvedeli, je dobil odpoved zaradi izdajanja poslovnih skrivnosti.

»Natakar, plačam!«

»Kaj ste imeli?«

»Vprašajte kuharja, naročil sem zrezek.«

Znanka, ločenka, je po daljšem času prišla v Ljubljano.

Šla sva po Dunajski in vprašala me je:

»Ali ni bila to včasih Titova?«

»Saj si se ti pred ločitvijo tudi drugače pisala,« sem odvrnil.

»Moj je grozen, za vsako žensko pogleda!«

»Moj je ljubezniv, gleda le mene. Le tega ne vem, zakaj ob tem zmajuje z glavo...«

Priporočene knjige

PRI MLADIKI

22,00 €

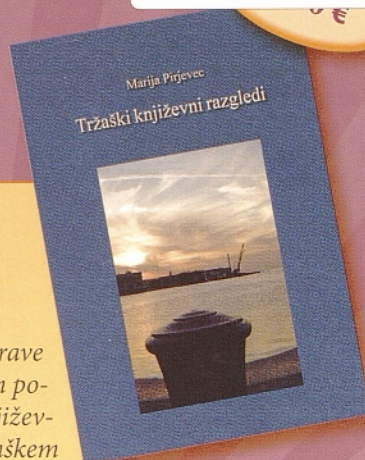

MILAN GREGORIČ VSTANI SLOVENIJA

Nova knjiga Milana Gregoriča prinaša zgodbo o tem, kako se je slovenska družba začela gospodarsko, politično in moralno razkrajati in hkrati nastavlja ogledalo glavnim akterjem slovenske politične scene.

MARIJA PIRJEVEC TRŽAŠKI KNJIŽEVNI RAZGLEDI

Zbrani eseji in razprave nam omogočijo širok in poglobljen pogled na književno ustvarjanje na Tržaškem in v njegovem širšem zaledju.

22,00 €

MAJDA ARTAČ MOZAIK V KOVČKU

Knjiga je nekakšen romaneskni mozaik, v katerem se prepletajo prozne in pesniške, esejistične in naravne prvine. V tem domišljijemskem prostoru zaživijo svoje individualno življenje ilustracije Jasne Merku.

PETERLINOV ZBORNIK

Knjiga, ki je izšla v sklopu praznovanj stoletnice rojstva prof. Jožeta Peterlina, ustanovitelja in pobudnika številnih kulturnih ustanov na Tržaškem, prinaša bogato gradivo, dokumente in fotografije iz njegovega življenja. V knjigi so med drugim zbrani tudi referati simpozija, ki smo ga njemu posvetili ob tridesetletnici smrti pred šestimi leti.

30,00 €